Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Гаргажа эхилээ 1921 оной декабриин 21-нэй гарана | № 52 (13541) | 1974 оной мартын 2, суббото | Сэн 2 мүнгэн

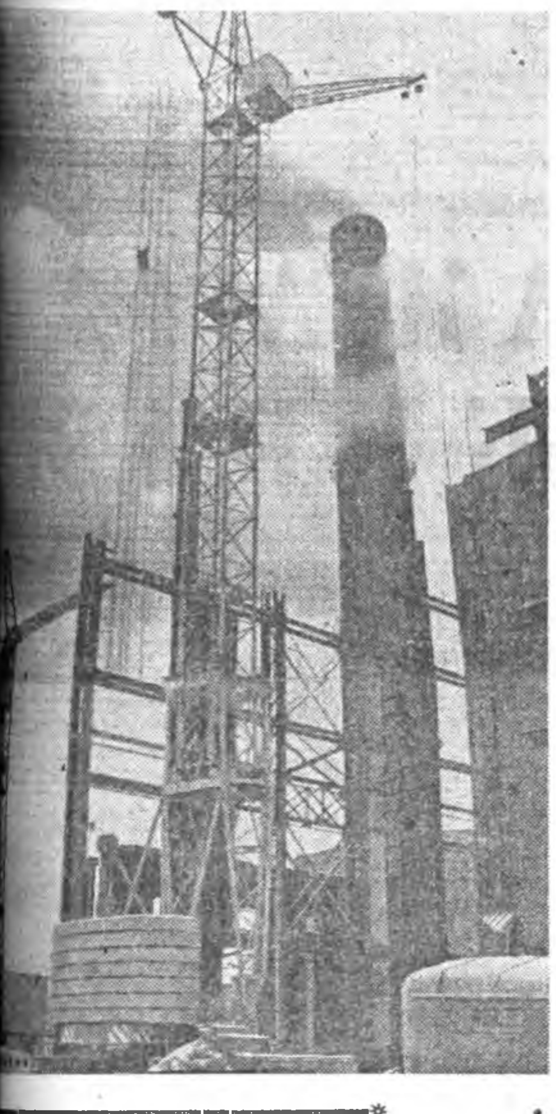

Тодорхойлхы жэлэй габшагай алхамууд

ТЕПЛОЭЛЕКТРОЦЕНТРАЛЬ ҮРГЭДХЭГДЭНЭ

Шэнэ барилгануудай олошорхотой хамта электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгые ехэдхэхэ, халуун уурал, уһа ехээр дамжуулха эрилтэ табигдана. Тиимэһээ Улаан-Үдын ТЭЦ үргэдхэгдэжэ, шэнэ котлоагрегадуудаар хангагдажа байна.

Эндэ баригдан хабсаргатдажа байгаа 9-дэхи котел энэ жэлдэ ашаглалгада тушаагдаха юм. Тэрэ час соо 220 тонно халуун уурал үгэхэ шадалтай. 9-дэхи котелой дууһан ашаглалгада оруулагдахада, ТЭЦ мүнөө үеынхиһөө 20 процент ехэ халуун уурал, уһа үгэдэг болохо юм.

Барилга мүнөө түлэг дундаа ябуулагдажа байна. Эндэ 40 метр үндэртэй, 15 тонныи металлическа 18 колонно бодхогдохо юм.

Корпусой бодхоогдохотой хамта котелой технологическа түхеэрэлгэ хабсаргагдан табигдана. Иимэ шэнэ гурим түрүүшынхеэ манай эндэ хэрэглэгдэжэ эхилээ. «Сибэнергоспецстрой» ба «Востокэнергомонтаж» трестнүүдэй барилгашад, хабсаргагшад энэ хүдэлмэри орёо эрхэ байдалда хэжэ байна. Котлоагрегадые хабсарган бодхохо бүхы хүдэлмэри 1974 оной август соо дүүргэжэ, гүрэнэй комиссида тушааха уялга барилгашад, хабсаргагшад абаһан юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. ТЭЦ-эй шэнэ котелой барилга дээрэ. 2. Ажалдаа шалгарагшадай нэгэн — электро-гагнууршан Александр Омельчук.

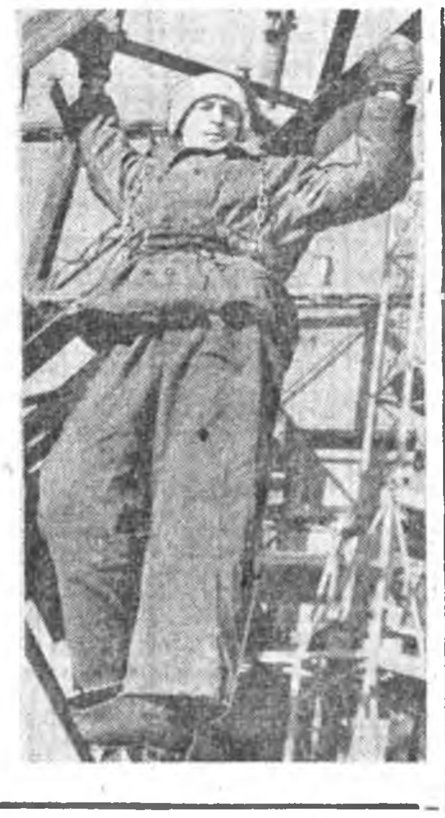

МҮРЫСӨӨТЭ КОЛЛЕКТИВҮҮД

Вагонуудые ашагтай һайнаар хэрэглэхын, ашаа тээхэ ба буулгаха үедэ тэдэниие миин байлгаха сагые хороохын түлөө мүрысөөн түмэр замшадай дунда дэлгэрээ. Энэ мүрысөөнэй аша туһатай байһые бодото байдал гэршэлэн харуулна.

Жэшээлхэдэ, Шулуутайн станциин түмэр замшад нёдондо Шулуутайн леспромхозой коллективтэй мүрысэжэ эхилһэн юм. Модо, шпала, хюрөөдэгдэһэн материал саг сооонь ашан ябуулха, вагонуудай эрьесэ түргэдхэхэ гэжэ мүрысэжэ эхилһэн коллективүүд хараалһан байгаа.

Һаяхан эдэ коллективүүдэй мүрысөөнэй жэлэй үрэ дүн согсолон гаргагдаа. Шулуутайн станциин коллектив ашаа тээхэ түсэбөө 101,3 процент, ашаа буулгаха даабаря 104,4 процент дүүргэһэн, вагонуудые миин байлгаха сагые урда жэлэйхитэй сасуулхада 4,6 часаар хорооһон байна. Энээнэй ашаар 7000 вагон сагһаа урид сүлөөлэгдэжэ, ашаа тээлгэдэ хэрэглэгдээ.

Түмэр замшад, модошод вагонуудта ашаа нягтаар тээжэ, нормоор хараалагдаһанда орходоо 1 процентээр ехэ ашаа вагон бүхэндэ ашажа шадаһан байна. Тиигэжэ мүн лэ ехэ ашаан шэрэгдээ. Хоёр коллективэй хоорондоо мүрысэжэ эхилһэнэй ашаар экономическа һайн үрэ дүн туйлаһан, үлүү гаргаша хэнгүйгөөр, хүдэлмэришэдэй тоо олошоруулангүйгөөр ехэ алмалта хэгдэһэн байна.

Модошод, түмэр замшад табан жэлэй дүрбэдэхи, тодорхойлхы жэлдэ мүрысөөгөө үргэлжэлүүлхэ гэжэ шиидээ. Вагонуудта ехэ ашаа тээхэ онол арга саашадаа үргэнөөр хэрэглэхэ, ашаа ашаха, буулгаха үедөө вагонуудые миин байлгаха сагые улам хороохо, олон вагон болзорһоонь урид сүлөөлжэ, нэмэлтэ ехэ ашаа шэрэхэ гэжэ хараалаад, 1974 оной үгтамжын түсэбүүдые баталан абаа.

М. САВЕЛЬЕВ.

АЖАЛАЙ ЭРШЭ ШАНГАДАНА

Байгша оной түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхэ социалис уялга абаһан республикымнай мяханай промышленностиин үйлэдбэриин нэгэдэлэй коллективүүд ажалайнгаа эршэ шангадхажа байна. Тэдэнэр социалис уялгануудаа дүүргэхын түлөө жэлэй түрүүшын үдэрһөө тэмсэжэ эхилээ.

Баргажанай Адагай мяханай комбинадай хүдэлмэришэд нэгэдэлэй предприятинуудай дундаһаа эгээл түрүүлэн январь һарын түсэб дүүргээд, февраль соо ажалайнгаа эршэ һуладхангүй ажаллаа. Захааминай комбинадай хүдэлмэришэд графигаа уридшалан дүүргэжэ байна.

Техническэ фабрикадуудай цехэй коллектив Улаан-Үдын мяха-консервын комбинат соо түрүүлжэ ябаһаар. Коллектив олонхи үдэртэ даабаряа 15—20 процентээр үлүүлэн дүүргэнэ. Жэлэй түсэбһөө гадуур 200 тонно хуурай тэжээл үйлэдбэрилхэ уялга абаһан энэ коллектив хэлэһэн үгэдөө хүрэмөөр ажаллана.

Шубуу үүсэлдэг цехэй хүдэлмэришэд шэнэ байрада түбхинэжэ, продукци үйлэдбэрилгээе горитойгоор дээшэлүүлхэ гэжэ хараалаанхай. Тэдэнэр цехээ проектээр хараалагдаһан хүсэндэнь болзорһоо урид хүргэхэ, продукци үгэхэ дүрбэн жэлэй даабарие декабриин 25 болотор дүүргэхэ уялга абанхай. Тэдэнэй хэлэһэн үгэ ба бодото хэрэгүүд алгасалданагүй. Коллектив даабаря сүүдхэ бүхэндэ 10—15 процентээр үлүүлэн дүүргэнэ.

Түрүү цех ямар аргаар иимэ амжалта туйланаб гэхэдэ, хүдэлмэришэдынь бэе бэедээ туһаламжа хүргэн ажаллана, дүй дүршэлөө халан абалсана. Хүдэлмэришэдэй олонхинь 2—3 мэргэжэл шудаланхай.

Жэлэй түсэбые уридшалан дүүргэхэ, тодорхойлхы жэлые габшагай ажалаар тэмдэглэхэ гэһэн уряатайгаар бүхы хүдэлмэришэд ажаллана. Абаһан уялгаяа дүүргэхын түлөө мүрысөөнэй үедэ үйлэдбэриин түрүүшүүлэй тоо улам олошоржо байһаар. Колбаса хэдэг заводой хүдэлмэришэн А. Королев, түмэр баанхануудай цехэй станогто хүдэлэгшэ В. Буршина, техническэ фабрикадуудай цехэй аппаратчик М. Гордеев болон бусад олон түрүүшүүл 8 часай даабарие 7 час соо дүүргэдэг болоо.

Г. ХАРЧЕНКО.

…АР 1976 ОНОЙ ТҮСЭБӨӨР

…колай Константинович Орловой даадаг загаһай бригада Яруунын аймаг дотор һайн мэ… юм. «Табан жэлэй даабарие—дүрбэн жэл… һэн мүрысөө аймаг соогоо үүсхэһэн бай… түрүү бригада абаһан уялгаяа болзорһоонь урид, 1973 оной декабрь соо дүүргэһэн юм. …рысөө үүсхэгшэд нёдондо жэлэй туршада …тайгаар ажаллаа. Жэлэй түсэбэй ёһоор 920 …р загаһа бариха даабаряа 1466 центнертэ …һэн байна.

…зэр Орловой, П. Н. Байбородин, В. С. Кова… гэгшэдэй даадаг бригадануудай, мүн бусад …шүүлэй эршэтэ ажалай ашаар Яруунын за… …й завод түсэбөө амжалтатайгаар дүүргээ. …ой коллектив 1974 оной түсэбһөө гадуур 150 …р загаһа бариха уялга абанхай.

…ан жэлэйнгээ түсэбые гурбан жэл соо дүүр… 1976 оной түсэбөөр ажаллажа байһан Н. К. …ой бригадын гэшүүд хахад жэлэй даабарие …һайн нэгэ болотор дүүргэхэ гэжэ шиидэнхэй.

В. БАЙБОРОДИН.

…ЕХНИКЭ ЗАҺАБАРИЛГА …ҮҮРЭНТЭЖЭ БАЙНА

Зэдын аймагай «Мир» колхозой түб тосхон Доодо-Бургалтайда машинно-тракторна мастерской шулуугаар баригдаһан юм. Досоонь ороходо һаруулшье, дулааншье байдаг. Элдэб олон станогууд тодхогдонхой.

Мүнөө эндэ трактор, машинануудые заһабарилга түлэг дундаа ябана. Колхозой эрхим токарь Г. Мухолзоев, түмэршэ дархан Б. Сукуев, гагнууршан Ф. Жамсаранов гэгшэд механизаторнуудай захил саг болзортонь дүүргэжэ, техникэ заһабарилгые түргэдхэлсэнэ. Эдэ нүхэдэй шударгыгаар ажаллаһанай ашаар гэнжэ мөөртэй 26 трактор, 7 «Беларусь» трактор заһабарилагдажа, үглөө мүнөөшье тарилгада гарахаар бэлэн болонхой.

— Хабарай тарилгада хабаадалсаха бүхы техникээ заһабарилжа, эдэ үдэрнүүдтэ дүүргэхэ зорилготойгоор мүнөө ажаллажа байнабди, — гэжэ МТМ-е даагша Б-С. Цыденов мэдүүлнэ.

Д. БАДМАЕВ.

Зэдэ.

Л. И. Брежнев …Помпиду хоёрой …уулзаха болоһон тухай

…анциин Республикын …идент Ж. Помпиду …СС-эй ЦК-гай Генеральна …етарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэ… …н Л. И. Брежневтэй уул… …н тула 1974 оной мар… …12—13-най үеэр Совет… …Союзда ерэхэ болобо.

АПРЕЛИИН 20-ДО ЭГЭЭН ҮНДЭР БҮТЭЭСЭ ТУЙЛАХА

В. И. Ленинэй түрэһөөр 104 жэлэй ойн хүндэлэлдэ зорюулжа, апрелиин 20-до үнгэргэгдэхэ коммунис субботнигто бүхы оромнай бэлдэжэ байна. Ниислэл хотын түрүү предприятинуудай үүсхэлые промышленностиин, барилгын, транспортын хүдэлмэрилэгшэдэй ехэтэ һайшаан дэмжэжэ байһан тухай ТАСС-ай корреспондентнүүдэй мэдээсэлнүүд дотор иигэжэ хэлэгдэнэ:

ТБИЛИСИ. Гутал оёдог «Исани» гэжэ Тбилисиин фабрикын хүдэлмэрилэгшэд москвагайхидай үүсхэлые республика дотороо түрүүлэн дэмжэбэ.

Фабрикын хэдэн зуугаад гуталшад апрелиин 20-ой коммунис субботнигто хабаадахаар шиидээ. Энэ үдэр ажалай эгээн үндэр бүтээсэ туйлаха, арьбалһан материалаараа 22 мянган пар гутал «Улаан субботын» үедэ оёхоор хараалба. Тэрэшэлэн фабрикын ба оршон тойронхи территориие ногооруулха хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадахань. Түсэбтэ табан жэлэй фондо 4 мянган түхэриг оруулха гэжэ хараална.

КИШИНЕВ. Молдавиин ниислэлэй ажалшад апрелиин 20-до коммунис субботник үнгэргэхэ тухай москвагайхидай үүсхэлые дэмжэнэ. «Виброприбор» заводой цехүүд дотор болоһон митингнүүд дээрэ хүдэлмэрилэгшэд, инженернүүд болон технигүүд үгэ хэлэхэдээ иигэжэ мэдүүлбэ: «Улаан субботын» үдэр ажалай эгээн үндэр бүтээсэ туйлахабди.

КАЛУГА. Москвагайхидай патриотическа үүсхэлдэ зорюулагдаһан суглаанууд ба митингнүүд «В. И. Ленинэй түрэһэн үдэрые габшагай ажалаар тэмдэглэе» гэһэн уряатайгаар Калугын предприятинуудта үнгэргэгдэнэ. Коммунис ажалай предприятиин хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн, Автомото-электро - түхеэрэлгэнүүдэй заводто түс үүсхэл ехэтэ һайшаагдан дэмжэгдээ.

— Ажалай эгээн үндэр бүтээсэ туйлахаар субботнигой үдэр хүдэлмэрилхэ, олоһон мүнгэеэ түсэбтэ табан жэлэй фондо оруулхабди, — гэжэ митинг дээрэ үгэ хэлэһэн В. Нинаров мэдүүлбэ.

ДУШАНБЕ. Дунда Азиин түмэр замай Душанбен отделениин Локомотивно депогой хүдэлмэрилэгшэд апрелиин 20-до коммунис субботник үнгэргэхэ гэһэн уряае Таджикистан дотороо түрүүлэн дэмжээ. Арьбалһан түлишөөрөө субботнигой үдэр 50 состав ябуулха, тепловозой 6 секци заһабарилха гэжэ коллективэй суглаан шиидхэбэ.

А. А. ГРОМЫКО СИРИДЭ

…АМАСК. (ТАСС). КПСС… ЦК-гай Политбюрогой гэ… СССР-эй гадаадын …гүүдэй министр А. А. …мыко албанай хэрэгээр …аскда ерээд байна.

…АР-ай Премьер-Министр… орлогшо, гадаадын хэ…гүүдэй министр Абдель… …им Хаддам, СССР-һээ …Р-та байдаг элшэн сайд …. Мухитдинов болон … тушаалтад А. А. Громыкые аэропорт дээрэ уг…

… — Советскэ Союзые, Си… Араб Республикые һо…рүүлдаг асуудалнуудаар …ал бодолоо мэдэлсэхын тула Сириин правительствын уряалаар ерээбди.

Манай оронуудай хоорондын хани барисаае, харилсаа холбооё саашаданы хүгжөөлгын, Дүтын Зүүн зүгтэхи байдалые заһаруулгын асуудалнуудта гол анхарал хандуулагдаха байха гээд багсаагдана.

Эндэхи манай уулзалганууд Советскэ Союзай ба Сириин хоорондохи хани холбооё бэхижүүлгэдэ туһалха, хоёр ороной, амгалан тайбан ажаһуухые хүсэдэг бүхы гүрэнүүдэй аша туһада, эб найрамдалай ба уласхоорондын аюулгүй байдал бэхижүүлгын аша туһада хараюусаха гээд найдажа байһанаа элирхэйлэн мэдүүлхые хүсэнэб, — гэжэ А. А. Громыко Дамаскын аэропорт дээрэ мэдүүлээ.

ДАМАСК. (ТАСС). КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр нүхэр А. А. Громыко февралиин 28-да Сириин Президент Хафез Асадтай, Сириин Премьр- Министр Махмуд аль-Айюбитай, Премьер-Министрэй орлогшо, гадаадын хэрэгүүдэй министр Абдель Халим Хаддамтай уулзаа.

Мэдээсэл

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум нүхэр Юрий Серафимович **Милентьевые** РСФСР-эй культурын министр болгон томилбо.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум нүхэр **Н. А. Кузнецовые**, пенсидэ гараһантайнь дашарамдуулан, РСФСР-эй культурын министрэй тушаалһаа сүлөөлөө.

А. С. Пушкинда зорюулагдаһан баярай суглаан

А. С. Пушкинай түрэһөөр …5 жэлэй ойдо зорюулаг… …н зарлагдаһан, СССР-эй …ан зохёолшодой холбооной …лениин секретариадаи …лаан февралиин 28-да …сквада болобо. Энээндэ …н зохёолшод, эрдэмтэд, министерствэнүүд болон албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, союзна республикануудай түлөөлэгшэд, партийна хүдэлмэрилэгшэд хабаадаба.

(ТАСС).

АЛТАЙН ТАРЯАЛАНГАЙ БАЯН ХЭШЭГ

БАРНАУЛ. (ТАСС). Сибириин талха таряагаар баян хизаар — Алтай нютаг шэнэ ба боро газар элдүүрилэн ашаглажа эхилһээр 20 жэлэйнгээ ойе тэмдэглэхэ бэлэдхэл хэжэ байна. Энэ үе соо хизаарай хүдөө ажахыда ехэ хубилалтанууд болоо. Кулундын ба Рубцовско-Алейскэ талануудта, Обь мүрэн шадар, хада уулануудай хаягаар 3 миллион 200 мянган гектар газар хахалагдаа. Эндэхи тарилгын талмай хоёр дахин үргэдхэгдэнхэй. Урдань хооһон тала байһан газарнуудта хэдэн арбаад шэнэ совхозууд, болбосон тосхонууд тогтоогдоо.

Хэдэн зуугаад жэлэй турша соо ойроо хүртөөгүй байһан тала дайдые элдүүрилэн ашаглаха хүдэлмэридэнь Алтайда бүхы оромнай туһалаа. Шэнэ газар хахалжа эхилһэн түрүүшын жэлдэ ороной элдэб нютагуудһаа 50 мянга шахуу залуу патриодууд эндэ ерээ бэлэй. Гүрэмнай тэдэниие техникээр хангаа. Хэгдэһэн гаргашануудай ашань харюулагданхай. Жэшээлхэдэ, шэнэ газар элдүүрилэн ашаглаһан түрүүшын дүрбэн жэлэй турша соо 315 миллион түхэриг гаргашалагдаһан аад, ороохо таряа худалдалгаар 520 миллион түхэриг оруулагдаа.

Алтайн шэнэ газар элдүүрилэн ашаглагшад бага бэшэ бэрхэшээлнүүдтэй ушарһан байна. Жэшээлэн хэлэбэл, Кулундын газар үрэтэй, һайнаар ашаглаха арга боломжоор бага: хүрьһэнниинь һэрхигэр, жэл соо оройдоо 230—250 миллиметр шииг нойтон ородог, ходо шанга һалхин болодог байһан юм. Эндэхи таряашадта эрдэм наука ехэ туһа хүргөө. Кулундын таладахи ажахынуудта агротехническэ, лесомелиоративна нэгэдхэмэл хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдэжэ эхилһэн байгаа.

Алтайн таряашадай ажал амжалтаар харюулагдаа. Юһэдэхи табан жэлэй түрүүшын гурбан жэлэй турша соо эндэхи таряалангай ургаса дунда зэргээр гектар бүриин 6,1 центнерээр нэмэһэн, харин ороохо таряанай абтаса 45 процентээр ехэ болоһон байна. Тиигэһэнэй ашаар һүүлэй гурбан жэлэй турша соо гүрэнэй амбаарта 727 миллион пүүд таряан тушаагдаа. Алтайн мянга шахуу звено, бригада, отделени, колхоз ба совхозууд мүнөө газар таряалан эрхим шанартайгаар эрхилдэг коллективүүд гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

СССР-эй ОЙ МОДОНОЙ, МОДО БОЛБОСОРУУЛГЫН ПРОМЫШЛЕННОСТИИН МИНИСТЕРСТВЫН ПРЕДПРИЯТИНУУД БОЛОН ЭМХИ ЗУРГААНУУДАЙ ХҮДЭЛМЭРИШЭД, ИНЖЕНЕРНО-ТЕХНИЧЕСКЭ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭД БОЛОН АЛБА ХААГШАДЫЕ СССР-эй ОРДЕН, МЕДАЛЬНУУДААР ШАГНАХА ТУХАЙ

1973 оной түсэбүүдые болон абаһан социалис уялгануудаа дүүргэхэ ба үлүүлэн дүүргэхэ хэрэгтэ амжалта туйлаһанайнь түлөө нимэ хүнүүдые шагнаха:

БУРЯАДАЙ АССР-һээ

«АЖАЛАЙ ГАБЬЯАГАЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР

Агильдин Геннадий Феоктистовичые — Загарайн аймагай Хандагатайн леспромхозой хүдэлмэришэн.

Бутаков Иван Матвеевичые — Загарайн аймагай Онохойн ой модоной комбинадай оператор.

Гладышева Тамара Ивановнае — Кабанскын аймагай Байгалай ой модоной баазын хүдэлмэришэн.

Дамбиев Александр Банзаргашеевичые — Хоринн леспромхозой крановщик.

Домарад Аркадий Александровичые — Загарайн аймагай Шулуутайн леспромхозой тракторист.

Ефимова Васса Филипповнае — Загарайн аймагай Хандагатайн леспромхозой хүдэлмэришэн.

Журавлева Нина Алексеевнае — Баргажанай аймагай Байгалай модо урадхуулгын конторын модо илгагша.

Козулина Мария Христофоровнае — Баргажанай леспромхозой хүдэлмэришэн.

Кравцова Валентина Яковлевнае — Прибайкалиин аймагай Сэлэнгын ой модоной баазын крановщица.

Малых Наталья Ефимовнае — Кабанскын аймагай Байгалай ой модоной баазын хүдэлмэришэн.

Масеева Татьяна Васильевнае — Хоринн аймагай Хүрбын ОРС-ын наймаалагша.

Матвеев Анатолий Савватеевичые — Загарайн аймагай Шулуутайн леспромхозой хүдэлмэришэн.

Михайлова Анна Михайловнае — Загарайн аймагай ОРС-ын наймаалагша.

Михалева Валентина Фёдоровнае — Загарайн аймагай Онохойн ой модоной комбинадай хүдэлмэришэн.

Мясников Василий Васильевичые — Прибайкалиин аймагай Сэлэнгын ой модоной баазын хүдэлмэришэн.

Пляскин Алексей Иосифовичые — Загарайн аймагай Элхиин авто-заһабарилгын заводой слесарь.

Томсон Валерий Трифоновичые — Прибайкалиин аймагай Байгалай леспромхозой жолоошон.

Филиппова Татьяна Яковлевнае — Загарайн аймагай Новоильинкын ОРС-ын хилээмэ баригша.

Целикова Зинаида Даниловнае — Загарайн аймагай Шулуутайн леспромхозой хүдэлмэришэн.

Чебунин Маркел Ефимовичые — Буряадай мебельнэ модо болбосоруулгын комбинадай хүдэлмэришэн.

Черных Людмила Алексеевнае — Загарайн аймагай Онохойн модоной комбинадай хүдэлмэришэн.

Шагдаров Жанчип Очировичые — Хоринн аймагай Хүрбын леспромхозой цехэй начальник.

«АЖАЛДАА ШАЛГАРҺАНАЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР

Ануфриев Григорий Матвеевичые — Загарайн аймагай Шулуутайн леспромхозой модо отологшын туһалагша.

Бугров Виктор Алексеевичые — «Иркутсклесстрой» трестын Кабанскын аймагай Байгалай нүүдэл оньһожоруулагдамал колонныи экскаваторай машинист.

Булатов Иннокентий Милентьевичые — «Иркутсклесстрой» трестын Баргажанай барилга-хабсаралгын управлениин жолоошон.

Бурдуковский Григорий Ивановичые — Баргажанай аймагай Байгалай модо урадхуулалгын конторын катерай капитан.

Виноградова Валентина Васильевнае — Загарайн аймагай Шулуутайн леспромхозой ахалагша инженер.

Данилин Виталий Смёновичые — Хэжэнгын аймагай Худанай леспромхозой главна инженер.

Дианов Георгий Иннокентьевичые — Хурамхаанай леспромхозой жолоошон.

Дмитриева Лидия Васильевнае — Загарайн аймагай Онохойн модоной комбинадай хүдэлмэришэн.

Жанаева Дулма Жанаевнае — Загарайн аймагай Онохойн ой модоной комбинадай хүдэлмэришэн.

Заварухин Константин Ефимовичые — Баргажанай леспромхозой парткомой секретарь.

Итигринов Пётр Дмитриевичые — Хоринн аймагай Хандагатайн леспромхозой жолоошон.

Ковалева Пелагея Сергеевнае — Загарайн аймагай Хандагатайн леспромхозой хүдэлмэришэн.

Колесникова Фаина Ивановнае — Кабанскын аймагай Байгалай ой модоной баазын хүдэлмэришэн.

Котов Николай Николаевичые — Прибайкалиин аймагай Сэлэнгын ой модоной баазын модошо дархан.

Кривогорницын Геннадий Иннокентьевичые — Прибайкалиин аймагай Сэлэнгын ой модоной баазын хүдэлмэришэн.

Куклин Пётр Ивановичые — Хэжэнгын аймагай Хүртэйн леспромхозой хүдэлмэришэн.

Лукьянчук Роман Иосифовичые — Кабанскын аймагай Байгалай ой модоной баазын тракторист.

Любин Владимир Семёновичые — Хоринн аймагай Хүрбын леспромхозой жолоошон.

Матвеева Ольга Павловнае — Хэжэнгын аймагай Худанай ОРС-ын наймаалагша.

Михальченко Альбина Романовнае — Загарайн аймагай Онохойн ой модоной комбинадай хүдэлмэришэн.

Моисеев Николай Ивановичые — Улаан-Үдын химлесхозой хүдэлмэришэн.

Непитаева Лидия Петровнае — Загарайн аймагай Элхиин авто-заһабарилгын заводой электро-гагнууршадай бригадир.

Панов Владимир Ивановичые — Загарайн аймагай Үдын модо урадхуулалгын конторын жолоошон.

Пешкова Валентина Спиридоновнае — Хоринн леспромхозой хүдэлмэришэн.

Поддельский Пётр Павловичые — «Узбеклес» комбинадай Сэлэнгын аймагай Галуута-Нуурай леспромхозой ашаа тээгшэдэй бригадир.

Пономарева Агриппина Герасимовнае — Загарайн аймагай Горхоной леспромхозой хүдэлмэришэн.

Попов Николай Васильевичые — Баргажанай аймагай Онёогой леспромхозой жолоошон.

Пронина Нина Андреевнае — Прибайкалиин аймагай Итанцын ОРС-ын наймаалагша.

Сапунова Татьяна Николаевнае — Хэжэнгын аймагай Хүртэйн леспромхозой мастер.

Тимирбаева Галина Тимофеевнае — Загарайн аймагай Хандагатайн леспромхозой хүдэлмэришэн.

Ткачева Ирина Григорьевнае — Кабанскын аймагай Клюевскэ леспромхозой модо илгагша.

Томашевич Любовь Ивановнае — Кабанскын аймагай Байгалай ой модоной баазын хүдэлмэришэн.

Филиппова Анна Дмитриевнае — Баргажанай ОРС-ын тогоошон.

Хондоронов Михаил Матвеевичые — Загарайн аймагай Шулуутайн леспромхозой модо отологшо.

Хохлова Рената Константиновнае — Прибайкалиин аймагай Итанцын леспромхозой хүдэлмэришэн.

Чирков Александр Михайловичые — Баргажанай леспромхозой тракторист.

Яньков Валидимир Николаевичые — Буряадай мебельнэ модо болбосоруулгын комбинадай модошо дархан.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ПОДГОРНЫЙ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва. Кремль.
1974 оной февралиин 15.

Мүнөө сагай хирургын туйлалтанууд

Иимэ асуудал Москвада, СССР-эй Медицинын эрдэмэй академиин 35-дахи сесси дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ байна. ТАСС-ай корреспондентдэ СССР-эй элүүрые хамгаалгын министр, академик Б. В. Петровскиин үгэһэн интервью дотор иигэжэ хэлэгдэнэ:

Мүнөө сагай медицинын хүгжэлтэ эрдэм, техникын хүгжэлтэтэй таһаршагүй холбоотой. Мүнөөнэй хирургида атомай хүсэн, иммунологи, хими, кибернетикэ хэрэглэдэг болонхой. Операциин үедэ ультразвук, лазера гэхэ мэтэ хэрэглэгдэнэ, операци хэдэг таһалганууд дотор электронно, томо болгодог түхеэрэлгэнүүд, ЭВМ тодхогдоно. Бэе бадайруулжа, убшэнгүй болгодог арганууд хирурги хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ үүргэ дүүргэнэ.

ШЭНЭ ГАЗАР ХАХАЛҺААР 20 ЖЭЛ

ХҮЙТЭНЭЙ ТАЛЫН ХҮСЭН

Олон жэлдэ хадагалагдажа шаралшаһан жэлэй тоосоонэй дансануудые иража һуухада, колхозой хүгжэлтын түүхэ толи дээрэ байһандал харагдана. Би өөрөө Хүйтэн нютагай «Искра» колхозой түүхэтэй арбан жэлдэ хуби заяагаа холбонхойб. Мүнөө намтай хөөрэлдэжэ һууһан Анфиноген Калистратович Иванов түрэл колхозойнгоо түүхэтэй бүхы наһаараа шахуу холбоотой.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай хүшэр хүндэ жэлнүүдтэ тэрэ колхоздоо тракторна бригадын бригадираар хүдэлжэ эхилһэн. Эгээл тэдэ жэлнүүдтэ нүхэр Иванов үнинэй тариашад С. Г. Власов, А. В. Белов гэгшэдтэй хамта нютагтаа шэнэ газар хахалан элдүүрилжэ захалһан намтартай. Юуб гэхэдэ, тэрэ үедэ бүхы орон доторнай, илангаяа Казахстанай хэдэн миллион гектар шэнэ, залууг газар хахалагдажа эхилһэн, манай ороной хүдөө ажахын хүгжэлтын түүхэдэ шэнэ хуудаһа нээһэн үе саг байгаа бшуу.

— Тэрэ үедэ бэрхэтэйшэг һэн. Бригададамнай оройдоол дүрбэн хуушан трактор байгаа. Нэгэ С-80, нэгэ ДТ-54, хоёр МТЗ-2 трактортай, табан анзаһатай плугтай һэмди. Энэл техникээр Майдан гэжэ хадын ташалангай жэжэ хуһа бургааһа ургашаһан хүдэр хүрьһэтэй, хэдэн мянган жэлдэ ойроо хүртөөгүй газарые хахалха ушартай болообди, — гэжэ мүнөө Анфиноген Калистратович хөөрэнэ. — Хэды хүндэшэс һаань, тэрэ газарые заатагүй хахалжа, элдүүрилжэ, тариа тариха гэжэ шиидээ бэлэйбди.

Нээрээшье, тэрэ үедэ трактористнар үглөөнэй үүр хираанһаа эхилээд, үдэшын бүрэнхы болотор хүдэлдэг байгаа. Тус бригадын механизаторнууд А. Н. Спиридонов (мүнөө колхозой түрүүлэгшын орлогшо), И. С. Власов, М. Ф. Ефремов гэгшэд бүхэли зундаа Майданда хүдэлжэ, 48 гектар газарай модо, бургааһа хуу өөһэдөө сэбэрлээд, газарыень хахалжа, элдүүрилжэ, тариалан болгоо юм. Эндэ горитойхон хүлһэ гаргаха, ухаан бодолоо гүйлгэхэ, техникээ шадамараар хүдэлгэхэ хэрэгтэй байгаа. Юуб гэхэдэ, тэрэ үеын техникэ шадалаар бага, хуушан, халтад гэбэл эбдэрхэеэ һанаха жэшээтэй һэн. Тэрэ түрүүшын жэлдэ колхоз соо бүхыдөө 487 гектар шэнэ газар хахалагдажа ашаглагдаа.

Энэмнай тиигэжэ тариалан үргэдхэжэ, ороохо тариа ехээр ургуулаад, колхозой экономико бэхижүүлхэ һайн һайхан хэрэгэй эхин табигдаа гээшэ.

Шэнэ газар хахалжа эхилһэнһээ хойшо хоёр жэл болоод байхада, колхоз урданайхиһаа жэлдээ 796 центнерээр ехэ тариа хуряадаг боложо, бүхыдөө 21,4 мянган центнер ороохо сохижо, тоог дээрээ оруулаа. 1960 ондо «Искра» колхоз томодхогдоот байхадаа. 31,6 мянган центнер ороохо сохижо абаа, 4.350 центнер хартаабха, 2.205 центнер овощ хуряагаа гэхэ гү, али эдэ ургамалнуудые урдынхиһаа 4,6—8 дахин ехээр абадаг болоһон юм.

Гансахан лэ газар шэнээр хахалаад, ургаса ехээр абахань бэрхэтэй ааб даа. Нэн түрүүн газар тариалан һайнаар эрхилхэ, бүхы хүдэлмэрие агротехникын заабаряар, богони болзорто, һайн шанартайгаар хэдэг болоһоной ашаар бүхы ургамалнуудай ургаса дээшэлүүлэгдээ.

Эгээл энэ хоёр гол замаар ябажа, колхоз тариан ажалаа хүгжөөгөө. Тиимэһээ һүүлэй 13 жэлэй туршада шэнэ газар тиимэшье ехэ хахалагдаагүй. Юуб гэхэдэ, хаана хаанаһаа ой модо, хада уулаар хүреэлэгдэһэн Хүйтэн нютагта шэнэ газар ехээр элдүүрилхэ арга боломжо багашаг. Тиигэбэшье эдэ жэлнүүдтэ 1.000 шахуу гектар шэнэ газар хахалагдаа.

Эдэ бүгэдын ашаар тариан. мал ажалай продукци ехээр абтадаг болоо. Үнгэрэгшэ жэлдэ колхоз 63,1 мянган центнер тариа, 24,6 мянган центнер хартаабха 10,3 мянган центнер овощ хуряагаа. Ондоогоор хэлэбэл, 1960 онойхидо орходоо эдэ продуктнууд 4.6—5,6 дахин ехэ абтадаг болоһон байна. Энээнһээ уламжалан, малай ашаг шэмэ ехээр абтадаг, гүрэндэшье ехэ худалдагдадаг болоо. Нёдондо колхоз 13 жэлэй саада тээхидэ орходоо 2.071 центнерээр ехэ мяха, 8.041 центнерээр ехэ һү, 75 мянгаар олон үндэгэ, 45 центнерээр ехэ нооһо гүрэндэ худалдаа.

Шэнэ газар хахалжа эхилһэн 1953 онтой мүнөөнэйхиие жэшэхэ болоо һаа, тад ондоо ааб даа. Тэрэ жэлдэ колхоз гүрэндөө 1.505 центнер ороохо, 412 центнер хартаабха, 208 центнер овощ худалдаһан байна. Мал ажалайшье продуктнууд ахир бага худалдагдаа бэлэй.

Үнгэрһэн хорин жэлдэ шэнэ газар ашаглаһанай ашаар колхозой үйлэдбэри хүгжэлтынгөө талаар урагшаа нилээд ехэ алхам хээ бшуу.

Һүүлэй жэлнүүдтэ эдлүүриин газарай ашаг үрэ үгэсые дээшэлүүлхэ, үрэжэлыень һайжаруулха талаар ехэ хүдэлмэри хэгдэнэ. Гансахан нёдондо «Бурводстрой» трестын Ивалгын ПМК-гай, «Сельхозтехникын» Тарбагайн нэгэдэлэй отрядай хүсөөр 150 гектар газарай модо, бургааһан, болдог дошо сэбэрлэгдэжэ хахалагдаад, ороохо тариан таригдаа. Мүн колхоз өөһэдынгөө хүсөөр харгын захаархи үлүү газар, полинуудай хоорондо үлэшэһэн элүүр газарые хахалжа, хамта 82 гектар шэнэ тариалан ашаглаа.

Саашадаашье энэ хүдэлмэри үргэлжэлүүлэгдэхэ юм. Табан жэлэй дүрбэдэхи жэлдэ 150 гектарһаа бага бэшэ шэнэ газар хахалагдаха.

Гэхэтэй хамта хото городто дүтэ шадар байдаг аймагай ажахыда шэнэ газар жэл бүри ехээр хахалжа байха арга боломжо бага байһаниинь мэдээжэ. Тиимэһээ эдлүүриингээ газарай гектар бүхэниие ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ, тэндээ наг шэбхэ, минеральна утэгжүүлгэ ехээр гаргаха болонобди. Байгша оной ургасада туһа болохоор 7.200 тонно шэбхэ тариалан дээрэ гаргагданхай. Мүн 66 гектарта минеральна утэгжүүлгэ тараагдаа. Хабартаа газарай хүрьһэндэ оруулхаар (500 гектарта хүрэхэ) аммиагай уһан зөөгдэжэ абтанхай. Тэрэшэлэн тариалан дээрэхи бүхы хүдэлмэреэ түрүү агротехникын заабаряар, нарин технологиин ёһоор хэхэбди. Илангаяа газараа зүбөөр хубаарилан, эгээл ехэ ургаса үгэдэг, ажахыда хэрэгтэй ургамалые тарихабди.

Манай колхоз сэбэр паар ехээр хахалха аргагүйдэдэг юм. Бүхы тариалангай оройдоо 10 процентнь сэбэр паар болгогдоно. Тиимэһээ тарианай ургаса дээшэлүүлхын тула горох ехээр таринабди. Энэ ургамал гектарай 11 центнер ургаса үгэдэг юм. Горохой һолоомо белок элбэгтэй тэжээл байхаһаа гадна, тэрэнэй һүүлдэ һууридань шэнииисэ тарихада ургаса дээшэлдэг, сэбэр паарайхиһаашье дутуугүй ургаса гарадаг.

Энээниие хараада абажа, байгша ондо 1.380 гектарта горох тарихабди гэхэ гү,али энэ ургамал нёдондонойхиһоо 394 гектараар үргэдхэг дэхэ байна. Табан жэлэй эсэстэ бүхы тарилгын талмайн 20 процентдэ горох таридаг болохо зорилготойбди.

Мүн энээнтэй адли малай тэжээл болгохоор тариа талха, гол түлэб обёос ехээр таридаг болохомнай. Найман жэлэй саана бидэ оройдоол 350—400 гектарта обёос ургуулдаг һаа, мүнөө тэрэниие 845—900 гектарта таринабди.

Юһэдэхи табан жэлэй энэ тодорхойлхы, дүрбэдэхи жэлдэ манай колхозой тариашад гектар бүриһөө 13,5 центнерһээ бага бэшэ ороохо тариа хуряаха, гектарай 90 центнер хүрэтэр хартаабха, 250 центнерһээ бага бэшэ овощ, 70 центнер силосэй ургамалнуудые хуряаха гэһэн социалис уялга абанхай. Эды шэнээн ургаса абажа шадаа һаа, эдеэ хоолой зүйлнүүдые гүрэндэ худалдаха түсэбөө амжалтатайгаар дүүргэхэ, үрэһэ хүрэнгэ хүсэд хааха, адууһа малаа тэжээлээр гүйсэд хангаха байнабди.

Абаһан уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхын тула манай колхознигууд нёдондоһоо хойшо оролдожо эхилээ. Ерэхэ хабарай тарилгада 1.300 гектар намарай паар хахалагданхай. Бүхы хэрэгтэй үрэһэ хүрэнгэ сэбэрлэгдэжэ, тарилгын шанарта хүргэгдөөд, ехэнхинь 1 классай болгогдонхой. Обёос, горохой бүхы үрэһэн II классһаа доошо бэшэ.

Механизаторнууд хабарай тарилгада хүдэлхэ техникээ заһабарилжа гол түлэб бэлэн болгонхой. Хабарай тарилгын үедэ бүхы тракторнуудые хоёр халаанда хүдэлгэхын тула механизаторнуудай бүгэдэ ниитын һуралсалда хабаадуулжа, 24 хүниие трактористын мэргэжэлтэй болгообди. Мүнөө үшөө 30 хүн һуралсана.

Г. ПАВЛОВ,
Улаан-Үдын аймагай «Искра» колхозой ахамад агроном.

ЗИНАИДА ГРИГОРЬЕВНА КЛЮЧНИКОВА Улаан-Үдын нарин сэмбын фабрикада хорёод жэлэй турша соо хүдэлжэ байнхай. КПСС-эй гэшүүн Зинаида Григорьевна голодоһогүйгөөр хүдэлжэ, жэлэйнгээ даабарие хододоо үлүүлэн дүүргэдэг.

Түсэбтэ наймадахи табан жэлэй даабарие болзорһоонь урид дүүргээ һэн. Энэ табан жэлэй гурбадахи жэлэй түсэбыс 1973 оной июль һарада дүүргэжэ, түсэбһөө гадуур ехэ бүд нэхэһэн байна. Зинаида Григорьевна Октябриин Революциин ... ноор шагнагдаа.

Партида, совет арадта КПСС-эй ... ральна Комитедэй хандаһан Х... харюусан, нүхэр Ключникова ... дэһэн уялгануудые абаа — табан ... гээ түсэбые дүрбэн жэл дүрбэ ... ша соо дүүргэхэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: бүд нэхэгшэ З. ... никова.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ ...

ПРОФСОЮЗАЙ АЖАБАЙДАЛ

АЖАЛАЙ ЖУРАМ

Ажалай журам гээшэ социализм байгуулгын гол шухала асуудалнуудай нэгэн болоно.

Манай леспромхозой профсоюзай комитет ажахынгаа дирекци болоод парткомтой хамта ажалай журам бэхижүүлхэ талаар яһала ехэ хүдэлмэри ябуулдаг. Үйлэдбэриин асуудалнуудые шиидхэхынгээ хажуугаар ажалай журам тухай хододоо һаналжа, мартангүй байха шухала гэжэ бидэ гүйсэд ойлгонобди.

Журам һайжаруулгада ехэхэнээр туһалха юумэн хадаа ажалай түрүүшүүлэй үльгэр жэшээ болоно. Харин тиимэ зон манай леспромхоздо олон шуу. Жэшээлхэдэ, Социалис Ажалай Герой, СССР-эй Верховно Соведэй депутат А. П. Кудряшов болон тэрэнэй бригадын гэшүүдэй ажал хэрэг тон һайн үльгэр жэшээ боломоор. Энэ коллектив соо шалтаггүйгөөр ажалһаа гээгдэхэ ушар усадхагданхай. Кудряшовой бригада табан жэлэйнгээ түсэб 1974 оной майн нэгэн болотор дүүргэхэ тооной болонхой.

Үгышье һаа, ондоо жэшээ абая. Оньһожоруулагдамал доодо складта ойһоо асарагдаһан модо тайраха ПЛХ-3 түхэлэй түхеэрэлгэнүүд тодхогдоо һэн. Тэдэнэр хахад автомадууд болоно. Түрүүшэгээр эндэ хүдэлдэг бригадануудай коллективүүд энэ шэнэ техникын аша ехэтэйгээр хэрэглэжэ шадаагүй бэлэй. Энэ ушар ажалай журамай муу байһанһаа тохёодоо гэжэ сэхэ хэлэлтэй болоно. 1972 ондо нүхэр Г. Ерофеевэй бригада халаан соо 152 кубометр модо тайража, һайн ажалай жэшээ харуулаа һэн. Харин 1973 ондо үшөө зургаан бригада Ерофеевэй бригадын дүй дүршэл халан абажа, тон амжататайгаар ажалладаг болоһон түүхэтэй. Гэхэ зуура С. Заиграевай бригада халаан соо 164 кубометр модо тайрадаг боложо, мүнөө жэлдэ 170 кубометртэ хүргэхэ зорилго урдаа табинхай.

Иимэ баатарлиг ажалай жэшээнүүдые журам һайжаруулха талаар ябуулдаг хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ үргэнөөр хэрэглэдэг болонхойбди. Мүн хуушанай хүдэлмэришэдые энэ хэрэгтэ хабаадалсуулха гээшэ тон шухала.

«Хандагатайн леспромхозой ажалай ветеран» гэһэн нэрэ зэргэ бии болгообди. Гушан жэлэй туршада таһалгаряагүй леспромхоздо тон һайнаар ажаллажа гараһан зондо энэ хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдодог юм.

Ажалай журам һайжаруулха хэрэгтэ моральна болон материальна урмашуулгын нүлөөлхы һайн талыень хэрэглэхэ гээшэ баһал шухала болоно. Жэшээлхэдэ, шалтаггүйгөөр ажалаа хаядаг, ажалдаа гээгдэдэг, журамгүй зондо арбан гурбадахи салин үгэдэггүйбди. Харин «Коммунис ажалай ударник» гэһэн нэрэ зэргэтэй зон бусадһаа 15 процентээр үлүү ехэ арбан гурбадахи салин абадаг.

Журам һайжаруулхын тулада ниитэ-политическа, ойлгууламжын хүдэлмэри үргэн дэлисэтэйгээр ябуулха шухала. Мүн олониитые энэ хэрэгтэ элсүүлжэ, нүхэдэй сүүд болоод, ниитын хүдэлмэри улам һайжаруулха хэрэгтэй болоно. Тингэхэдээ шэнэ онол арганууды бэдэрэн олохо зорилго тобойн гаража ерэнэ.

Гэбэшье үни сагһаа хойшо хэрэглэгдэжэ байһан аргануудые мартаха ёһогүйбди. Жэшээлхэдэ, социалис мүрысөөндэ илажа гараһан зондо баяр ёһололой оршон байдалда үнэтэ бэлэгүүдые барюулха гээшэ ехэ удха шанартай.

«Мэргэжэлээрээ эрхим» гэһэн конкурснуудые үнгэргэлгэ манай леспромхоздо заншалта болонхой. Мүн жэл бүри «Эрхим залуу хүдэлмэришэн» гэһэн конкурс-харалга үнгэргэдэг гээшэбди. Ажалай журам болон хүмүүжүүлгын хүдэлмэри һайжаруулха талаар профсоюзай эхин организацинууд горитой ажал ябуулдаг гэжэ тэмдэглэлтэй.

Гэбэшье энэ хүдэлмэридэ горитой дутуу дунданууд үшөөл бии зандаа. 1973 ондо ямаршье шалтагаангүйгөөр ажалаа хаяһан ябадалнуудай ушарһанһаа боложо, леспромхоз соо бүхы дээрээ 2098 хүдэлмэриин үдэр алмагдаһан байна. Тиихэдээ ажахы соомнай 2100 хүн хүдэлнэ гээд хараа хадамнай леспромхоз нэгэ үдэрэй туршада оройдоошье хүдэлөөгүй тооной болоно. Харин нэгэ үдэр соо 3000 кубометр модон отологдожо, 2500 гаран кубометр модон гүрэндэ тушаагдаха байгаа ха юм.

Ажалай журамай муу һаань, үйлэдбэри ехэхэн хохидолдо ороно гэжэ эндэ дурсагдаһан баримтануд дээрэһээ тобшолол хэлтэй. Энэ бодолоо гүйсэдөөр элирүүлхын тулада леспромхозой хэдэн коллективүүдые жэшэн хараад үзээ.

Нарин зайтай түмэр харгын (УЖД) коллективтэ (начальнигынь В. П. Пушкарёв, цехкомойнь түрүүлэгшэ Н.С. Суханов) ажалай журам яһала һайн. Журам эбдэһэн ушарай тохёолдоо хада энээниие тэрэ доронь хэлсэжэ, юундэ нимэ юумэнэй болоһониие элирүүлжэ, хэмжээ абадаг байна. Энэ хэрэгтэ ханын һонин шадамараар хэрэглэгдэнэ гэжэ хэлэлтэй. «Дайшалхы хуудаһанууд», «Крокодил» гэжэ сатирын хуудаһан саг дары гаргагдаадхидаг. Мүн нүхэрэй сүүдые хабаадуулха ушар болодог юм.

1972 ондо эндэ 131 хүдэлмэриин үдэр хиидэ хаягдаһан һаа, 1973 ондо 83 болотороо хороо. Ажалай журам эбдэгшэдтэй саг үр...

Жэлэй дүн юу харуулааб?

ХҮГЖЭЛТЭТЭЙ АЛХАМ ХЭГДЭЭ

Сэлгеэ үргэн Яруунын гурбан колхоздо хамтын тоосоото ба һунгалтын суглаанууд боложо үнгэрбэ. Аймагай баруун захын Үльдэргэ нютагай «Коммунизм» колхозой үргэн ниитэ гэшүүд уужам һаруул клуб соогоо олоороо эмхитэйгээр сугларжа, правлениин түрүүлэгшэ Л. Ц. Цыдыповэй, шалгалтын комиссиин түрүүлэгшэ Б. Б. Баярхаевай тоосоото элидхэлнүүдые шагнаад, 12 хүн элидхэл тушаа үгэ хэлэһэн байна.

Урда жэлнүүдтэ гарза ехэтэй, ажалай үрэ дүнгөөр тиимэ һайн бэшэ байһан энэ колхоз үнгэрэгшэ 1973 ондо яһала һайн амжалта түйлаһан байна. Колхоз һүүлэй хэдэн жэлдэ түрүүшынхеэ сэбэр олзотой гараа. Адууһа малай тоо толгойе олошоруулха, ашаг шэмынь дээшэлүүлхэ талаар аймаг соогоо хоёрдохи һуури эзэлээ. Саашанхи хүгжэлтэдэ бата һуури боложо үгэхэ олон юумэнэй бүтээгдэжэ байһаниие үгэ хэлэгшэд зүб тэмдэглээ. Нёдондо жэлдэ мяха гүрэндэ тушааха түсэбөө 110 процент дүүргэһэн байна. Тиихэ зуураа табан жэлэй түсэбэй түрүүшын хоёр жэлэй үриһөө сүм һалаа. 630 центнер мяха түсэбһөө гадуур тушаагаа. 602 центнер һү түсэбһөө үлүү тушаажа, жэлэйнгээ даабари 12 процентээр үлүүлбэ. Нооһоншье ехэ тушаагдаа. Бүхы малай тоо толгой жэл соо нилээд олошороо. Жэшээнь, эбэртэ мал — 238 толгойгоор, хонин — 1.550 толгойгоор олон болоо. Адууһа малай гарзалхань һураггүй үсөөроо. Элидхэл тушаа үгэ хэлэгшэд колхозой хонишодой амжалта тэмдэглэн, түрүү хонишодые магтаба. Тиихэдээ колхозой правлениин хонин ажалда онсо анхарал табижа байһаниие һайшаагаа. Үнгэрһэн жэлдэ табан бригада зуун эхэ хонин бүриһөө 100-һаа дээшэ хурьга абаһан һаа, мүнөө жэлдэ 7—8 отарын коллектив зуутанай тоодо орохоёо байна. Мүнөө колхоздо бүхы дээрээ зуун эхэ хонин бүриһөө 80 хурьган абтаад, һайнаар түлжүүлэгдэжэ байна. Хурьгалха хонид үшөөл олон. Түрүүшынгээ жэлдэ бэеэ даагаад хүдэлжэ байһан залуу хонишод нүхэд Раднаевтан, Бадмацыреновтэн, Эповтэн, Очировтанай хурьга һайнаар абажа байһаниие суглаанда хабаадагшад магтаба. Колхозой түрүү һаалишан нүхэр Цыренова үгэ хэлэхэдээ, иигэжэ мэдүүлбэ:

— Залуушуулай гүүртэ тон зүб лэ эмхидхэгдээ гээшэ. 10 класс дүүргэһэн залуу басагад ехэ эдэбхитэй һайнаар ажаллаха, эдэ манай ерээдүйн халаан болохо, — гэжэ мэдүүлбэ.

Мүн суглаан дээрэ тариан ажалай дутагдал, газарай шанар муутайгаар хахалагдаһан дээрэһээ бага ургасын хуряагдаһан тухай хүнүүд шүүмжэлбэ. Малай үбэлжэлгын һайнаар ябажа байһые, үхэр малай бүдүүн тэжээлээр яһала һайнаар хангагдаһаниие тэмдэглэбэшье, малда эдюулхэ талха тарианай дутамаг байһые онсолон анхарха, шэмэтэ тэжээл олохыень правленидэ даалгаха гэжэ дурадхаба.

Тэрэшэлэн эндэ КПСС райкомой нэгэдэхи секретарь И. А. Албашеев, республикын Хүдөө ажахын министерствын ахамад зоотехник нүхэр Дашиев гэгшэд суглаанда хабаадалсажа, үгэ хэлээд, шухала дурадхалнуудые оруулба. Колхознигууд нэгэн дуугаар Л. Ц. Цыдыповые дахин правлениин түрүүлэгшээр һунгаба.

С. ГОМБОЕВ.

Хандагатайн леспромхозой амһартын цехэй хүдэлмэришэн Валентина Люлюкина эрхим ажалаараа суурхана. Тэрэ юһэдэхи табан жэлэй тодорхойлхы жэлэй даабаринуудые болзорһоонь урид дүүргэхэб гэһэн социалис уялга абаад, тэрэнээ амжалтатайгаар бэелүүлжэ байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: залуу хүдэлмэришэн В. Люлюкина.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

ХУЖАРТЫН ХОНИШОДОЙ ХАЛУУН ХАҺА

Хүрбын совхозой хонишод партида, совет арадта КПСС-эй ЦК-гай хандаһан Хандалгые халуунаар дэмжээд, малай үбэлжэлгые һайнаар үнгэргэхэ, 100 эхэ хонин бүриһөө 80-һаа үсөөн бэшэ хурьга абажа түлжүүлхэ гэһэн социалис уялга абаһан юм. Хужартын хонишод Александр Вахрушев, Бато Митыпов гэгшэд энэ зорилгоёо бодото дээрэнь бэелүүлхын тулада малдаа гүйсэд хүрэхэ үбһэ тэжээл бэлэдхэһэн, дал хорёогоо заһабарилжа, дуулаһан байна.

Тэдэнэр 500-гаад эхэ хонидые харууһална. Мүнөө үедэ Хужартын хонишодой халуун хаһа ерэнхэй. Хурьгадай тоо үдэр бүри арба хорёодоороо нэмэжэл байна. 200 гаран хурьган абтаад, нэгэшье гарзагүйгөөр түлжүүлэгдэжэ байнхай. Хонишод түсэбтэ табан жэлэй тодорхойлхы жэлдэ амжалта түйлахаар бэеэ зэһэн ажаллана.

Ц-Х. ГОМБОДОРЖИЕВА.
Хоринин аймаг.

БАЯН-ГОЛОЙ ҺОНИН

МАЛШАДАЙ ЗОРИЛГО

Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой соёлой комплексно гурбадахи бригадын малшад юһэдэхи табан жэлэй тодорхойлхы, дүрбэдэхи жэлые эрхим бэлэдхэлтэйгээр угтаад, малайнгаа үбэлжэлгые һайнаар үнгэргэжэ байна. Үнгэрэгшэ 1973 ондо ажалдаа амжалта түйлажа гараһан һаалишад эндэ олон. Жэшээлхэдэ, һаалишад Г. Занаева, Р. Гатапова, Д. Будаева, С. Будаева, З. Арсаланова гэгшэд жэлэйнгээ түсэб 100—120 процент дүүргэһэн юм.

Мүнөө малшад энэшье жэлдэ һүн далай салгидуулха гэһэн зорилго хараалаад, урагшаа шармайн ажаллана.

ТАРГАН МАЛ ТУШААГДАНА

Дүй дүршэлтэй малшан Дулма Домбоновна Радна хүбүүнтэйгээ мал шахан таргалуулха гүүртэдэ ажаллана. Партида, совет арадта КПСС-эй ЦК-гай хандаһан Хандалгатай танилсаад байхадаа, харууһалдаг малаа тобир тарганаар ондо оруулха, нэгэшье толгой гарзада оруулхагүй гэжэ тэрэ мэдүүлһэн байгаа. Дулма Эрдынеевагай хэлэһэн үгэдөө хүрэжэ, байгша оной түрүүшын кварталда тарган мал гүрэндэ тушаажа, хараалагдаһан даабаряа 100 процент дүүргээ. Тэрэнэй тушааһан мал бүхэнэй шэгнүүр 370 килограмм болоо.

Мүн Цырен Доржиев түрүү малшанһаа гээгдэхэгүйе оролдоно. Тэрэ социалис мүрысөөндэ оролсоод, түрүү зэргэдэ ябана.

Ц-Д. ХАИДАПОВ.
Баргажанай аймаг.

Бурядай «Свинопром» трест табан үдэрэй семинар үнгэргэбэ. Хүдөө ажахын институдай багшанар энэ семинарта уригдаа, трестын харьяата совхозуудай главна мэргэжэлтэд — зоотехнигууд, ветеринарна врачнар, инженернүүд машинаар үнеэ һааха хэрэг шудалһан байна.

МЭРГЭЖЭЛТЭД ҺУРАЛСАНА

Семинарта хабаадагшад Кабанскын аймагай Байгалай совхзой Еланиин һаалиин фермын малшадай түрүү дүй дүршэлтэй тодорхойгоор танилсаа. Тус совхозой долоон фермэдэ (хамта найман юм) машинаар үнеэ һааха түхеэрэлгэ тодхогдонхой.

Ажахын һаалишад үнгэрэгшэ жэлдэ үнеэн бүриһөө 2123 килограмм һү һааһан, тиихэдэ Еланиин фермын һаалишад һү һаамаа 2526 килограммда хүргэһэн байха юм. Машинаар үнеэ һаахада, малай ашаг шэмэ доошолдоггүй гэжэ энэ тоо баримта гэршэлээ.

Мэргэжэлтэд машинаар үнеэ һааха, оньһон түхеэрэлгэ тодхохо дүримтэй танилсахаһаа гадна, практическа хэшээлнүүдые үнгэргөө. Тэдэнэр машинаар үнеэ һааха технологи шудалһанайнгаа һүүлээр үнеэдые һаагаад туршаһан байна. Айлшад бүхы фермэнүүдээрээ ябажа хараһан, нэгэшье һаалишан гараар үнеэ һаадаггүй гэжэ мэдэжэ ябаһан байха юм.

Машинаар үнеэ һаахада, һаалишадай ажал нилээд хүнгэн болодог, малай ашаг дээшэлдэг. Энэ түрүү аргые ажахы бүхэндэ нэбтэрүүлхэ шухала гэжэ энэ семинар мэргэжэлтэдтэ харуулжа үгэбэ.

Н. ЦЫРЕНЖАПОВ,
Бурядай «Свинопром» трестын директорэй орлогшо.

ҮНИНЭЙ ХОНИШО...

Хяагтын совхоздо эрхим хонишод олон юм. Тэдэнэйнь нэгэн Дарису Намсараева Дабһан-Хүнды гэжэ нютагта ажаһууна. Дарису 1947 онһоо эхилээд, мүноо болотор хонин адуулжа ябана. Зүгөөр Намсараевагай намтарайнь хуудаһа гэдэргэнь ираад хараха болоо һаамнай, 1940 онһоо 1947 он болотор трактористаар хүдэлһэн байха юм.

Амарха гээ һаа, амарха эрхэтэй болоһон энэ хүгшэн хонин ажалтаяа хахасаха дурагүй юм. Һүүлэй хоёр жэл соо Батор Жанцановай бригадада хүдэлжэ ябана. Батор өөрөө залуушье хонишон һаа, түрүүшүүлэй зэргэдэ гаранхай. Эндэ Дарису Намсараевагай нүлөө ехэ байгаа хаш даа.

Жанцанов энээн тухай иигэжэ хэлээ һэн:

— Хүгшөөл намайе мал ажалда һургаа, бригадыемни түрүү һуурида гаргалсаа.

Мүнөө хабарай түрэлгын халуун хаһа түлэг дундаа ябана. Баторай бригадада үшөө хоёр залуухан сакманщигууд бии юм. Дарису тэрэ хоёр нүхэдэйнгөө һүниндөө дежурлахадань, тэнгүйл тэдээндээ ерэжэ хамһалсадаг, заажа үгэдэг байна.

— Залуушуулаа иигэжэ дүнгэжэ, туһалжа ябаагүй һаамнай, алдуу эндүү хэхэдээ болохо, — гэжэ хүгшөө һанаагаа зобонгёор хэлээ һэн. Эхэ мэтэ энхэрэн байдаг хүнтэй хүдэлхэдэ, һайн лэ байгаа ёһотой.

Сакманщигаар хүдэлдэг Катя басаган энээниие арсахагүй байна.

— Хүгшөөтэй хүдэлхэдэ ажалда хүнгэн, хониной түрэхэдэ, хурьгадые эдеэлүүлхэдэ сулал туһалжа, заажа үгэжэ ябадаг, — гэжэ хэлэбэ.

Тиимэһээл нүхэр Жанцановай бригада мүнөө тобир тарган хонидһоо гарза гаршагүйгөөр һайн түл абажа байнад ха юм. Нёдондошье абаһан бүхы уялгануудаа үлүүлэн дүүргэһэн байнад.

1972—73 онуудта ... габьяа харуулжа, ... мүрысөөндэ илажа ... Дарису Намсараева ... Улаан тугай орденоор ... даһан юм.

— Батораа ... хонишон болгоод, ... гараа һаа, сэдьхэл... байха һэн, — гэжэ ... долдо абтангяар тэрэ ... Иимэл һайхан сэдьхэл... хим хонишон Дарису ... раева мүнөөшье түрүү ... зэргэдэ хүдэлжэ ябана.

Д. ДЫЛГ...
Хяагтын аймаг.

ЗАЛУУШУУЛАЙ ҺУРАЛСАЛ

...Тельманэй нэрэмжэтэ сов... ВЛКСМ-эй комитедэй ...ннет соо ороходомнай ...-6 залуушуул политическэ ...ралсал тухай хөөрэлдэжэ ...ба.

— Манай Һүтэйдэ комсо...шуудһай бараг лэ һай...р һуралсана гэхэдэ боло... Мал ажал дээрэ ажалла... 6 комсомолшууд зоовс...тарна кружогто һурал... политическэ заняти...ташье ябалсана. Ми... һанахада, ажалһаа сү... сагаа эдэнэр зүбөөр хэ...нэ, политическэ мэдэ...эз, ажалайнгаа мэргэжэл ...элүүлнэ, — гээд залуу..., харахада нюдэндэ урин ...йтай нэгэ хүбүүн хөө...э, Тэрэмнай совхозой хо...охи отделениин комсо...ой организациин секре...ь Валерий Замбалов бай...

...нэ отделенидэ бултадаа ...мсомолшууд. Тэдэнэй ...нь мал ажал дээрэ ...нэ, бараг һайнаар һу...сана, ажалдаашье ам...та түйладаг гэжэ ком...ын хэлэхэдэ мэдэбэбди. ...ее 14-ниинь нютагай най...кэлэй һургуулида баг..., механизаторнуудаар ...мэрилнэ. Эдэнь баһал ... бэшээр һуралсана. Һү... отделениин залуушуул ...рти тухай хөөрэлдөө... гэһэн программаар ...тическэ эрдэмээ дээшэ...нэ. Тус кружогой заня...удые комсорг Валерий ...лаев өөрөө үнгэргэнэ. ...КСМ-эй гэшүүн Надя Эр...ева нютагай агрономоор ...лана. Буряадай хүдөө ажахын институт энэ жэлдэ дүүргэхэнь.

Жаргаланта нютагай залуушуул Һүтэйн залуушуулһаа дутуугүй ажаллана, һуралсана гэхэдэ алдуу болохогүй. Эндэхи комсомолшууд мүн лэ «Парти тухай хөөрэлдөөнүүд» гэһэн кружогой программаар һуралсана. Энэ кружогой занятинуудые совхозой партийна комитедэй секретарь Илья Архарович Ербанов үнгэргэнэ. Партийна харюусалгата тушаалтан залуушуулай политическэ һуралсалые хүтэлбэрилхынгөө хажуугаар өөрөө занятинуудынь эмхидхэнэ, недели бүхэндэ комсомолшуудта лекци, элидхэл хэнэ.

Тельманэй нэрэмжэтэ совхозой партком, тэрэнэй секретарь И. А. Ербанов залуушуулые коммунис ёһоор хүмүүжүүлгээр, тэдэнэй ажал, хүдэлмэреэрнь, гэр бүлэ соогоо хэр байдаг бэ, олониитын ажал, хүдэлмэридэ хэр эдэбхитэйб гэжэ хододоо һонирхожо байдаг.

— Манай парткомой секретарь Илья Архарович Ербанов өөрөө мэнэ һаяхан аймагай комсомолой организациин хүтэлбэрилэгшэ ябаһан нүхэр. Тиимэ туладаа гэхэ гү, али өөрынь сэдьхэлэйнь татаса тиимэ юм гү, юрэдөөл залуул хүндэ ехэ ханамжатай, хододоо тэдээн тухай һонирхожо, мэдэжэ ябадаг заншалтай, залуушуулайл коллективтэ олон дахин ошодог, тэдэнтэй ехэл хүдэлмэри ябуулдаг, — гэжэ совхозой үбгэжөөл пенсионернүүд, КПСС-эй үнинэй гэшүүд Бальчин Аюшеевич Аюшеев, Дагба Доржиевич Очиров гэгшэд манда хөөрөө.

Бүхы Жаргаланта, мүн Һүтэйдэ 102 комсомолшууд тоологдоно. Хэрбээ тэдэниие нэгэ нэгээр хараад, хэн хаана һуралсанаб гэжэ шалгаха болоо һаа, бултадаа һурадаг байна. Зарим нэгэнүүд политһургуулинуудта ябана, нүгөө зариманиинь зооветеринарна кружогто һуралсана. Механизаторнууд (бултадаа эдэнэр 31 хүн) агромеханическа кружогто һуралсажа, газар элдүүрилхэ, үндэр ургаса ургуулха түрүү дүй дуршэл, хүдөө ажахын эрдэмэй һүүлшын түйлалтануудые шудална. Инженер эрдэмтэй залуу нүхэд Лубсан Шарапов Антон Буинов хоёр механизаторнуудтай недели бүхэндэ занятинуудые үнгэргэдэг байна.

Үшөө нэгэ һайшаагдамаар юумэн гэхэдэ, энэ совхоздо хирэ хирэ болоод лэ урдань колхозой ажалда габшагайгаар ябаһан һаалишад, хонишод, таряа ургуулагшад, Жаргалантын Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой хүтэлбэрилэгшэдөөр үни саг соо ажаллаһан, коммунис партиин үнинэй гэшүүд залуу үетэнтэй уулзажа, хөөрэлдэдэг юм. Иимэ уулзалганууд мүнөө үеын залуу хүбүүд, басагадые һуралсалда, ажал хүдэлмэридэ дуратай болгохо хэрэгтэ нилээд ехэ һайн, нүлөөлхы удхатай байха юм.

Мүнөө малай үбэлжэлгэ, хонидой түл түрэсэ абалга бараг һайнаар үнгэржэ байна. Мүн энэ жэлэй хабарай тарилгада бэлэдхэл түлэг дундаа. Энээндэ Жаргаланта, Һүтэй нютагуудай залуушуулай үүргэ тон ехэ.

Б. ШИРЕТОРОВ,
манай штатнабэшэ корреспондент.

...ЭРТЫН ХЮРУУ" ТУХАЙ ХӨӨРЭЛДӨӨН

...ряадай гүрэнэй драмати... театрта Д. Эрдынеевэй ...н хюруу» гэжэ пьесээр ...даһан зүжэгые харагшад ...эн хэлсэбэ. Х. Намсарае... нэрэмжэтэ энэ театрта ...шадай иимэрхүү конфе...нүүд заншалта болонхой. ... февралиин 27-до Доржи ...ровай нэрэмжэтэ педин...дай студентнэр болон ...шар зорюута ерэжэ, зү... хараад, тэрээн тухай ...ынгоо һанамжа хэлээ. ...жэгэй һайн болон дутуу ...удые тэмдэглэн, БРПИ ...агшанар **М. М. Хамгуш..., С. Ш. Чагдуров,** сту...р **М. Шагжиев, Д. Цыбс...** болон бусад нүхэд үгэ ... Тэдэнэр Лодойн роль ...рхэһэн М. Елбоновые, ...к дархан боложо наада... Ц. Цыренджиевые, Ба...й болоһон Д. Дондоковые ...шад тон ехээр һайшаан ... Тэдэнэр наадажа бай...артистнарта адли бэшэ, ... хүдөөгэймнай һайн та...хүнүүд сценэ дээрэ гара...байһандал байба гэжэ харагшад тон зүб тэмдэглээ. Үнэхөөрөөшье, сиибэгэр хүхэ һахалтай, дүн сагаан толгойтой Дондок үбгэнэй наадахые һайшаангүй байхын аргагүй. Зөөрижэхэ, баяжаха гэһэн бододоо шунашаһан хүнэй дүрые Буряадай АССР-эй арадай, РСФСР-эй габьята артист Д. Донкуков үнэншэмэ зүбөөр харуулаа. Мүн лэ зөөридэ шунанги, түрэһэн ганса Лодой хүбүүгээ өөрынгөө абари зантайгаар хүмүүжүүлхэ гэжэ ехээр оролдожо байһан Тамжит (Буряадай АССР-эй габьята артистка В. Амханова) харагшадай сэдьхэлдэ бүхөөр хадуугдаа. Тиихэдэ залуу артистнар М. Зориктуева, Д. Жапхандаева, В. Кондратьев гэгшэд харагшадта баһал һайшаагдаба.

Зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаһан автор Д. Эрдынеев тухай баһал дулаан үгэнүүд хэлэгдэбэ. Түрүүшынь драматическа зохёол яһала һонирхолтой байна, саашадаа бүришье олон пьесэ бэшэхэ бэзэ гэжэ найдаһанаа С. Ш. Чагдуров мэдүүлээ.

Зүжэгые найруулан табиһан, Буряадай АССР-эй, РСФСР-эй габьята артист С. Д. Будажапов артистнарай, авторай зүгһөө зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаһан нүхэдтэ баяр хүргэжэ, тэдэнэй хэлэһэн шүүмжэлэл бултанда зүб гэжэ хэлээ.

Ц. ДОНДОГОЙ.

...РЬКИЙ. СССР-эй Наукан уудай академиин химиин ин...дай полимернүүдые һайжаруулгын лабораторидо ака... Г. А. Разуваевай хүтэлбэри доро хүдэлмэри хэгдэнэ. ...АГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарһаа) ахалагша лаборантнууд ... Осташева, И. Г. Архипова, А. В. Майорова ажалдаа.

ТАСС-ай фотохронико.

«Буряад үнэндэ» бэшэһэнэй һүүлээр

ХЭМЖЭЭН АБТАА

...най газетын энэ жэлэй февралиин 7-ной номерто «Жэ...лнүүд ба саашанхи зорилгонууд» гэһэн Захааминай ...гай Санагын совхозой директор В. Ж. Цыреновэй статья ...гдоһон юм. Түсэбтэ табан жэлэй түрүүшын гурбан ... туршада ажахын малшадай ажалай дүнгүүд тухай тэ...гоор хөөрэхэ зуураа 1974—1975 онуудта бэелүүлэг...элжээтэ зорилгонууд тушаа статьягай автор бэшэһэн ... Тингэхэдэ аймаг дотор мал шахан таргалуулха ажа...уд хоорондын бааза эмхидхэхэ, совхозой адууһа малда ...айрануудые бариха, шэнэ газар элдүүрилхэ хэрэгтэ ... зөөри һомолхо тухай асуудалнууд тэрэ статья соо ...даһан байна.

...ал шахан таргалуулха ажахынууд хоорондын бааза За...най аймагай Енгорбойн совхоздо эмхидхэхэ асуудал ...гдэжэ байна. «Красноярскгипросовхозстрой» институ...ряадай филиал тэрэ баазын проект-зохёожо эхилэнхэй. ...шээр нэгэ доро 3.000, саашадаа 10.000 үхэр тэндэ ...дахаар хараалагдана.

...73 ондо Санагын совхоздо шэнэ барилга эрхилхын ту...15,6 мянган түхэриг һомологдоһон байгаа. Теэд тэрэ...66,6 мянганиинь ашаглагдангүй үлэшоо. Шэнэ 1974 он...д хэрэгтэ хамтадаа 256 мянган түхэриг, тэрэ тоодо ...гай гэр барилгада 24 мянган түхэриг һомологдобо.

...совхозой нуга сабшалангай үрэжэл һайжаруулхын тула ...ын захилаар «Росгипроземэй» Буряадай экспедициин ...рилэгшэд проектно-сметнэ документаци зохёожо ...ай. Тэрэнь энэ жэлэй нэгэдэхи кварталда бэлэн боло... юм» гээд Буряадай «Скотопром» трестын директор ...В. Паршин редакцида һаяхан мэдээсэһэн байна.

Ородой агууехэ багша К. Д. Ушинскиин түрэһөөр 150 жэлэй ойдо

АРАДАЙ ҺУРГУУЛИИН ҮНДЭҺЭ ҺУУРИ ТАБИГША

Ород орондо педагогическа эрдэмэй хүгжэхэ хэрэгтэ ехэ үүргэтэй, шэнэ ёһоной һургуулиин үндэһэ һуури табигша К. Д. Ушинскиин түрэһөөр 150 жэлэй ойе манай ороной олониитэ тэмдэглэжэ байна.

19-дэхи зуун жэлэй түрүүшын хахадта Россидахи социальна политическэ ажабайдал, мүн һургуулиин хэрэг ябуулга ямар байгаа һэм бэ гэжэ багаханшье шэнжэлэл хээд байхадаа, Константин Дмитриевич Ушинскиин научно-педагогическа үзэл бодолой удха шанарые гүнзэгыгөөр ойлгохош. Революционно хүдэлөөнэй ургажа байһан, капиталис гуримай хүгжэжэ, хүн зоной дунда дураа гутаһан ябадалай олошоржо байһан ушарнууд хадаа Александр II болон тэрэнэй засаг түрые зарим тэды реформо хэхыень баадхаһан гээшэ. Тиимэ реформо арадай гэгээрэлдэшье хэгдэһэн байгаа.

Гэбэшье һуралсалай зургаануудай устав хубилгаһан ушар эхин һургуулиие саашадань хүгжөөгөө бэшэ. Илангаяа хүдөө нютагуудта бирагүй һэн.

Харин арадай гэгээрэл тушаа хэгдэһэн хубилалтанууд имагтал либеральна буржуазин, үсөөхэн интеллигентнэрэй һанаае амаруулаад лэ дүүрэһэн байгаа. Зарим интеллигентнэр хадаа гэгээрэлэй аша туһаар общественые хубилгажа, социальна шанартай дутуу дундануудые усадхаха ёһотой гэжэ этигэдэг байгаа бшуу. К. Д. Ушинский мүн лэ тиимэ этигэлдэ дайрагдаһан байгаа. Гэбэшье удангүй һүрөөтэ үйлэ хэрэгүүдэй дүтэлжэ байһые сэдьхэлээрээ ойлгожо, арадай гэгээрэл тушаа 60-аад онуудай ниитэ-политическэ хүдэлөөнэй табиһан асуудалые шиидхэлсэхэ гэжэ бүхы хүсөөрөө оролдожо эхилээ. Арадай гэгээрэлые хүгжөөхэ тухай хооһон хубхай мэхэ гаргаһан засаг түрые К. Д. Ушинский гам хайрагүй шүүмжэлдэг һэн.

Үнэхөөрөөшье, тэрэ үеын арадай гэгээрэл хэсүүхэн байдалтай һэн гэжэ мэдэнэбди. Тусхай мэдээнэй ёһоор, 1824 ондо бүхы орон дотор оройдоол 2118 һургуули тоологдодог байһан. Бүхы дээрээ 263223 үхибүүд һурадаг байгаа. Харин реформын хэгдэхэһээ урда тээхэнэ 8827 училищида 450002 һурагшад һуража байгаа. Революционно демократ Н. В. Шелгунов бүхы арадые үзэг бэшэгтэ һургахын тула 120 жэл хэрэгтэй болохо гэжэ тон гашуудалтайгаар тэмдэглэһэн байдаг.

Хаанта засагай хэрзэгы тэрэ үедэ арадай һургуулиие бии болгохо гэһэн Ушинскиин эрмэлзэлэй бүтэжэ үгэхэнь бэрхэтэй байһан юм ааб даа. Өөрынгөө үе сагай түрүү үзэл бодолдо түшэглэн, хүн бүхэн дүрбэн тэгшэ хүмүүжүүлгэтэй байха ёһотой гэжэ этигээд, К. Д. Ушинский арадай һургуулиин педагогическа үндэһые бии болгохо гэжэ оролдожо эхилээ. Тэрэнэй хараалһанай ёһоор, арадай һургуули хадаа үхибүүнэй өөрын абари зангые хараадаа абан, тэрэнэй алишье тээшээ тэгшээр хүгжэхэ арга боломжо хангаха зэргэтэй байгаа. Тиимэһээ ородой агууехэ багшын бүхы зохёолнуудай гуманис хараа бодолоор нэбтэрһэниинь гайхалгүй. **«Хэрбээ педагогико гээшэ хүниие бүхы талаһаань хүмүүжүүлхэ гэбэл, мүн лэ тэрэниие бүхы талаһаань мэдэжэ абаха ёһотой,»** — гэжэ К. Д. Ушинский хэлэһэн байдаг.

Хүмүүжүүлгын зорилго ямар байха ёһотойб гэһэн асуудалда **хэзээ нэгэ** сагта **хэн нэгэнэй** харюусахые хүлеэжэ һуунгүйгөөр өөрөө тон ехэ, заха хизаартаа хүртэшэгүй хүдэлмэри хэжэ эхилээ. Тэрэнэйнь эсэстэ «Хүн хадаа хүмүүжүүлгын предмет» гэжэ ном мүндэлөө. Тэрэ ном соо хүн тухай эрдэмэй бүхы түйлалтанууд толи соо мэтээр харагдадаг. Хүмүүжүүлгын зорилго хадаа ажабайдалай удхаһаа дулдыдан гарадаг гэжэ тэрэ бэшэһэн байдаг. Хүн гээшэ, тэрэнэй дүрбэн тэгшэ хүгжэлтэ хадаа хүмүүжүүлгын зорилго болохо ёһотой. Газар дээрэ байһан бүхы юумэн тэрэнэй албые бүтээхын тула байдаг юм гэжэ агууехэ багша һургаһан юм.

Тэрэ зорилго хадаа ажалай аша туһаар, хүнэй байгаалитай харилсаха замаар бэелүүлэгдэдэг. Хүнэй байгаалитай харилсахада, ажабайдалда хэрэгтэй юумэн абтажа, байгаалишье, хүн өөрөөшье хубилдаг гээшэ. Тиимэһээ хүмүүжүүлгын эгээл һайн арга ажал юм гэжэ К. Д. Ушинский тоолодог байгаа. **«Ажал хэдэггүй хүн,** — гэжэ Ушинский бэшээ һэн, — **ёһотой үнэн харгыгаа алдадаг, тиигэжэ тэрэнэй урда хоёр ондоо харгы, хоюулан аб адли аюултай харгы бии болодог: ажабайдалда һэнгэргүйгөөр дураа гутаһан, досоогоо харанхалан уйдажа ябадаг харгы гү, али һайн дураараа, ойлгомторгүйгөөр өөрыгөө үгы хэжэ, доошоо оро оройһоор, хүүгэдэй аяг зантай гү, али адагуусанай шэнжэтэй болошохо харгы...»** (Зохёолнууд, хоёрдохи боти, 340-дэхи нюур).

Арадай хоёр анги боложо хубаарһан обществодо хүмүүжүүлгэ хадаа адли бэшэ гэжэ Ушинский ойлгодог һэн. Тиимэһээ **арадай** һургуули болбол **арадай** хүсөөр бии болгогдожо, имагтал **арадай** талые харалсажа, тэрэнэй эрилтые бэелүүлжэ шадаал һаа, ёһотой **арадай** һургуули боложо шадаха гэжэ К. Д. Ушинский тон зүбөөр ойлгодог байгаа. Юун бэ гэхэдэ, имагтал арадай оролдолгоор бии болоһон һургуули тэрэниие эрдэм тээшэ эрмэлзүүлхэ аргатай юм.

К. Д. Ушинский гэгээрэлэй уг удха тухай оролдолго гаргадаг һэн. Тэрэнэй хэлэһэнэй ёһоор, гэгээрэл гээшэ имагтал арадай эрилтэтэй зохилдохо бэшэ, үе сагайнгаа эрдэмэй түйлалтада түшэглэхэ ёһотой. Гэгээрэлэй хуушан ёһо гуримые агууехэ багша үбгэ эсэгэнэрэй һангирхай нобшотой сасуулһан байдаг. Тэрэ һангирхайһаа түргөөр арсажа, арадай ухаан бэлигэй болон материальна баялигые харуулһан арадай һургуулиие эмхидхэн байгуулха ёһотойбди гэжэ һургадаг байгаа бшуу.

Ородой суута багша һурагшадые ямар юумэндэ һургахаб гэһэн асуудалые анхаралтайгаар шэнжэлдэг байһан юм. Эрдэмэй материалые зүбөөр шэлэжэ, ойлгуулха гээшэ һуралсалай болон хүүгэдэй үзэл бодолой зүбөөр бүрилдэхэ хэрэгэй эшэ үндэһэн болохо ёһотой.

Арадай һургуулида һуралсалай эгээл шанартай үндэһэн — түрэл хэлэн. Арад хэлэ бии болгодог, арадай олон удаан жэлнүүдтэ ажаллаһанай, алибаа юумые мэдэжэ, танижа абаһанай ашаар үгэ бүхэн бии болоо гэжэ Ушинский тон зүбөөр тоолодог байгаа. Тиимэһээ хэлэн гээшэ һуралсалай тон найдамтай онол арга мүн. Ямаршье арадай хэлэнэй тэрэл арадайнгаа бии болгоһон зэбсэг һэн хойно **һуралсал хадаа имагтал түрэл хэлэн дээрэнь ябуулагдаха ёһотой** гэжэ агууехэ багша тоолодог байгаа. Түрэл хэлээ һайнаар мэдэбэл, эрдэмэй үндэһые шудалха арга олдоно.

К. Д. Ушинскиин бэшэһэн зохёолнууд олон: «Хүүгэдэй дэлхэй», «Түрэл үгэ» гэһэн зохёолнуудынь олондо мэдээжэ болонхой. 1862 ондо найруулагдаһан «Түрэл үгэ» гэжэ номынь 146 дахин хэблэгдэһэн байха. Тэдэ номуудынь хүүгэдые хүмүүжүүлхэ, һургахаһаа гадна, уран һайханда дуратай болгохо зорилго табидаг байгаа.

Тэрэнэй түрэһөөр 150 жэлэй ойе тэмдэглэжэ байха зуураа, совет педагогическа олониитэ агууехэ багшын габьяа солые үндэрөөр сэгнэнэ. Һуралсалай олон зургаанууд тэрэнэй нэрэмжэтэ гүүлэдэг. Ушинскиин нэрэмжэтэ стипендинүүд байха. Мүн К. Д. Ушинскиин медаль бии болгогдонхой.

М. МАНГАДАЕВ,
РСФСР-эй научно-педагогическа бүлгэмэй Буряадай отделениин түрүүлэгшэ.

ХИЛЫН СААНАҺАА

ТЕЛЕФОН·ТЕЛЕГРАФ·РАДИО

ВАШИНГТОН

Харилсаа холбооной оршон байдалда

ТАСС

Дэлхэйн гадаада далайнуудые шэнжэлхэ талаар харилсаа холбоо тогтоохо совет-американ хамтын комиссиин жэл бүри үнгэргэгдэхэ түрүүшын сесси февралиин 25—27-до Вашингтондо болобо. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй хани ёһоной албанай хэрэгээр 1973 оной июньдэ США ошоод байха үедэ гар табигдаһан, дэлхэйн гадаада далайнуудые шэнжэлхэ харилсаа холбоо тогтоохо тухай СССР-эй, США-гай правительствануудай хоорондын хэлсээнэй үндэһөөр энэ комисси бии болгогдоһон юм.

Гүрэнэй департаментда коммюнике ба протоколдо гар табигдаа. Совет, американ эрдэмтэдэй хамтааран хэхэ шэнжэлгэнүүдэй программанууд эдээн дотор хараалагдана.

Дэлхэйн гадаада далайнуудые шэнжэлхэ хэрэгтэ совет, американ эрдэмтэдэй бэелүүлхэ харилсаа холбоон КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй албанай хэрэгээр США-да ерээд бусалгын үрэ дүн болоно гэжэ гадаада далайнуудые, оршон тойронхи агаарые сахин хамгаалха национальна управлениин эрхилэгшэ д-р Р. Уайт ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө хэлэбэ.

Ээлжээтэ уулзалга 1975 оной май һара соо Советскэ Союзда болохо юм.

ТОБШОХОНООР...

ПРАГА. Һүүлэй 10 жэлэй турша соо Чехословакиин Слань хотодохи Я. Швермын нэрэмжэтэ заводой коллектив автомобильна ба өөрөө ябадаг, долоон шэнэ түхэлэй үргэлгын крануудые бүтээн гаргаһан байна. 6-һаа 25,5 тонно хүрэтэр ашаа үргэхэ аргатай эдэ кранууд ЧССР-эй гэр байрын ба капитальна барилгада үрэ ехэтэйгээр хэрэглэгдэхэһээ гадна, бусад олон оронуудта худалдагдана.

БУДАПЕШТ. Нёдондо жэл 1 миллион шахуу хүн Венгриин санаторинуудта, амаралтын байшангуудта, пансионадуудта амарһан байна.

Мүнөө үедэ республика доторхи амаралтын таарамжатай һайн газар — Балатон нуурай оршон тойронхиие хүгжөөхэ программа амжалтатайгаар бэелүүлэгдэнэ.

БЕРЛИН. ГДР-эй, Советскэ Союзай 80 гаран дээдэ һургуули хани ёһоной харилсаа холбоо тогтоонхой. 1969 онһоо хойшо байгаали шэнжэлдэг ба ниитын эрдэмүүдэй элдэб асуудалнуудаар 46 научна конференци үнгэргэһэн, социалис ба коммунис байгуулалтын асуудалнуудаар 17 зохёол тунхаглуулһан юм. ГДР-эй хэдэн арбаад мянган зон Советскэ Союзда һуража, мэргэжэл олоно.

СОФИ. Нёдондо ухаалан зохёолгын ба урлан нарижуулгын дурадхалнуудые Болгариин арадай ажахыда нэбтэрүүлһэнэй ашаар 140 миллион левэй сэнтэй экономическа ашаг олзо абтаһан байна. Энэнь 1972 онойхиһоо 30 миллион левээр ехэ.

Урлан нарижуулагшадай, ухаалан зохёогшодой хүдэлөөн Болгарида үргэнөөр дэлгэрнэ. Үнгэрэгшэ жэлдэ 80 мянган хүн энээндэ хабаадаһан байгаа.

ДЕЛИ. 1973 оной мартһаа 1974 оной мартын һүүл болотор Инди эд бараа, эдлэл хэрэгсэлнүүдые гадаадада худалдажа, 20,7 миллиард рупиин сэнтэй ашаг олзо оруулха байна. Энэнь 1972 онойхиһоо 7 процентээр ехэ гээд Индиин худалдаа наймаанай министрэй орлогшо А. С. Джордж парламентын доодо палата дээрэ үгэ хэлэхэдээ мэдүүлбэ.

НЬЮ-ЙОРК. Пуэрто-Рикын ниислэл — Сан-Хуан хотодохи университедэй студентнэрэй демонстрациие намналгын үеэр хэдэн хүн шархатаһан байна. Американ хархис үзэлтэй багшые студентнэрэй городогой эрхилэгшээр томилхо гэхэдэнь, 500 гаран студентнэр буруушаагаа.

ЛУСАКА. Ойрын жэлнүүдтэ орон доторoo 10 жэлэй уялгата һуралсал эмхидхэхэ гэһэн шиидхэбэри Замбиин правительство абаба. (ТАСС).

НЬЮ-ЙОРК

ДҮТЫН ЗҮҮН ЗҮГТЭ АМГАЛАН БАЙДАЛ ХАНГАХА

ТАСС

Дүтын Зүүн зүгтэ амгалан байдал хангахын тула ООН-ой Аюулгүйн Соведэй тогтоолнуудые бүрин бэелүүлхэ шухала гэжэ американ профсоюзай ба ниитын элитэ мэдээжэ 69 ажал ябуулагшын мэдүүлгэ дотор хэлэгдэнэ.

Булимтарагдан эзэмдэгдэһэн бүхы араб газар нютагуудһаа Израилиин сэрэгүүдые бүрин гаргахаар хараалһан ООН-ой Аюулгүйн Соведэй тогтоолнуудые Израилиин бэелүүлгэдэ Холбоото Штадуудай правительствын нүлөөлхыень мэдүүлгын авторнууд уряална. Тиигэбэл, дэлхэйн энэ районой бүхы гүрэнүүдтэ, Палестинын араб арадта үндэһэн эрхэнүүдынь олгогдохо байна.

Эб найрамдалай түлөө Нобелевско шангай лауреат, профессор Лайнус Полинг, Калифорниин хэблэлэй хүтэлбэрилэгшэ К. Гудлетт, негрнүүдэй граждан эрхэнүүдэй түлөө элитэ мэдээжэ тэмсэлшэ Анджела Дэвис болон бусад түрүү үзэлтэй элитэ мэдээжэ ажал ябуулагшад энэ мэдүүлгэдэ гар табиһан байна.

НЬЮ-ЙОРК

Дураа гутаан буруушаана

ТАСС

Харата муухай хашалта харшалалгануудые, хардалга мүрдэлгэнүүдые хэжэ, Чилиин хунтын засагаа бэхижүүлхээр һэдэжэ байһыень бүхы дэлхэйн арад зон буруушаана гээд Хүнэй эрхын асуудалнуудые шиидхэхэ ООН-ой комиссиин Нью-Йоркдо болоһон суглаан дээрэ тэмдэглэгдээ. Сэрэгэй хунтын харата муухай ябуулгануудые үгэ хэлэгшэд эрид буруушаагаад, Арадай нэгэдэлэй элитэ мэдээжэ ажал ябуулагшадые, бусадые сүлөөлхэ эрилтэ табиба.

Урбалтаһаа хойшо үнгэрһэн таба һарын турша соо Чилиин захиргаан Хүнэй эрхэнүүд тухай бүгэдэ ниитын декларациие эбдэжэ байһаар гэжэ Италиин, Швециин, Эквадорой, Румыниин делегадууд мэдүүлээ.

Чилиин президент Сальвадор Альендиин һамганай үгэ хэлэхэдэнь, эндэ байһан хүнүүд анхаралтайгаар шагнаба.

ПРАГА

Чехословакиин профсоюзуудай зорилгонууд

ТАСС

ЧССР-эй Профсоюзуудай Центральна Соведэй пленум эндэ эхилээ. Чехословакиин профсоюзуудай суртал-хүмүүжүүлгын, соёл-гэгээрэлэй хүдэлмэриин асуудалнууд пленумэй зүблэхэ зүйлдэ табигдаба.

ЦСПС-эй секретарь Б. Качирек пленум дээрэ элидхэл хэхэдээ, КПЧ-гэй XIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ хэрэгтэ, ажалшадай үүсхэл эдэбхи хүгжөөлгэдэ профсоюзууд ехэ туһа хүргэнэ гэжэ тэмдэглээ.

ДЕЛИ

ИНДИРА ГАНДИИН МЭДҮҮЛГЭ

ТАСС

Индиин премьер-министр Индира Ганди республикын түбэй парламент дээрэ үгэ хэлэхэдээ, Индиин ба Советскэ Союзай хоорондохи заншалта хани барисаан, харилсаа холбоон амжалтатайгаар хүгжэжэ байна гэжэ тэмдэглээ. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй хани ёһоной албанай хэрэгээр Инди ерээд бусаһанһаань хойшо энэдхэгсовет харилсаан улам үргэдэжэ, Азида ба бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал бэхижэжэ байна гээд тэрэ мэдүүлбэ.

Советскэ Союзтай Индиин хэдэг харилсаа холбоон манай ороной аша туһада харюусана гэжэ премьер-министр хэлээ. Хархис хүсэнүүдэй һаад тойбо татахые һэдээшье һаань, Советскэ Союзтай хани барисаагаа бэхижүүлхэ политика бэелүүлхэбди.

Бангладешэй Арадай Республикые Пакистанай мэдэрэлгэ ехэ удха шанартай гэжэ Индира Ганди саашадаа хэлэбэ. Урда Азида амгалан байдал һэргээхын тула Инди бүхы хүсэ шадалаа элсүүлхэ юм.

СТОКГОЛЬМ

ОРОНОЙ ШЭНЭ КОНСТИТУЦИ

ТАСС

Ороной шэнэ конституциие Швециин парламент баталан абаба. Тэрэнь 1975 оной январиин 1-һээ хүсэндөө орохо.

Зүүнэй үзэлтэй партиһаа парламентын депутадууд — Швециин коммунистнууд шэнэ конституциие буруушаажа дуугаа үгэбэ. Юундэб гэхэдэ, энэнь үндэһэн эрхэнүүдые ажалшадта олгожо шадахагүй байна. Ороной бэеэ дааха эрхэнүүдэй зарим хубиие уласхоорондын эмхинүүдтэ дамжуулан үгэжэ болохо гэһэн статьянуудыень буруушаанабди гээ.

АДДИС-АБЕБЭ

Премьер-министр томилогдоо

ТАСС

Орон доторхи зэбсэгтэ хүсэнүүдтэй хёмороо зүришэлдөөнэй болоходонь, Эфиопиин правительствын тушаалһаа бууһантай дашарамдуулан, император Хайле Селассие 1 Энделкачеу Маконнениие премьер-министрээр томилоод, шэнэ правительство эмхидхэхэ даалгабари тэрээндэ үгэбэ. Урдын правительствада Энделкачеу Маконнен почтын, телеграфай ба коммуникациин министр байһан юм.

РАНГУН

Элүүрые хамгаалгын аша туһада

ТАСС

1972—1973 онуудай финансын жэлдэ Бирмэдэ элүүрые хамгаалгын хэрэгтэ 130,4 миллион кьят гаргашалагдаһан байна. 1962—1963 онуудайхида орходоо, энэнь 70,1 миллион кьядаар ехэ болоно.

Нёдондо жэл орон дотор шэнэ больницанууд, медицинскэ пунктнууд нээгдэжэ, медицинын хүдэлмэришэд олошороо. Һүүлэй 10 жэлэй туршада орон дотор 140 гаран шэнэ больница, госпиталь баригдаһан, врачнуудай тоо 1778-һаа 4341 хүрэтэрөө дээшэлһэн байна.

АДДИС-АБЕБЭ

ЭФИОПИДОХИ БАЙДАЛ

ТАСС

Эфиопиин ниислэл хотодо нээгдэһэн Африкан нэгэдэлэй эмхиин (ОАЕ) Министрнүүдэй Соведэй 22-дохи сесси Эфиопидохи байдалһаа уламжалан, хүдэлмэрээ болюулаа гээд ОАЕ-гэй генеральна секретариин орлогшо Питер Ону эндэ, пресс-конференци дээрэ мэдүүлээ.

Багшанарай, автобусуудай ба таксинуудай холоошодой буһалгаалжа эхилһэнһээ, удаа тээнь салин хүлһыень дээшэлүүлхэ эрилтэтэйгээр правительствада хандаһан сэрэгэй алба хаагшадай буһалгаан эхилээ.

ШУЛУУ, ШОРОЙТО УРАСХААЛ

«СССР-тэхи хада, ууланuудай оройһоо хайлан хэмхэржэ, нуража, шорой, шулуун ба саһантай холисолдон урдаһан урасхаал, тэрээнтэй тэмсэхэ хэмжээ ябуулганууд» гэһэн выставкын 8 томо стендые СССР-эй Ленинэй нэрэмжэтэ библиотекэ февраль һарада эмхидхээ.

170 жэлэй урда бии болоһон, байгаали туршан-шэнжэлдэг Москвадахи бүлгэм Байгалай ба Монголой зоныч геологическа хүдэлэлгэнүүд тухай В. Солоненкын шэнжэлэлые өөрынгөө зохёолнууд дотор толилһон юм. «Газарай һандаралта хүдэлэлгын болодог областьнуудта хадын оройһоо хайлан, хэмхэрэн урдаһан шорой, шулуутай урасхаалай ушаруулдаг горитойхон гай сүйд тухай» гэжэ тэрэнь нэрлэгдэнхэй. 1957 оной декабриин 4-дэ Монголой урда зүгтэ болоһон, 12 балл хүсэтэй газарай хүдэлэлгэ тэрэ шэнжэлэл дотор бэшэгдэһэн байгаа. Энэ хүдэлэлгэ Ташкент, Ашхабадтахи газарай хүдэлэлгэнүүдһээ нилээд ехэ хүсэтэй байһан юм.

СССР-тэ хадануудһаа хайлан урдаһан шорой, шулуутай урасхаал олошорногүй, харин зоной һуудаг газар олошорно. Сибирьтэ ажаһуугшадай тоо хэдэхэн арбаад жэлэй туршада хоёр дахин, Алма-Ата болон тэрээн шадархи зоной тоо 15 дахин олошороо.

СССР-эй Наукануудай академиин Дунда Азиин ба Кавказай отделенинүүдэй удаа Сибириин отделени хабаадажа, хадын шулуу, шоройтой холисолдон буудаг урасхаал шэнжэлжэ эхилэнхэй юм. Тиин Иваново хотодо нээгдэһэн выставкэдэ, тиимэ урасхаалай тохёолдодог ушар шалтагаанууд тухай СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин шэнжэлэл олоной үзэмжэдэ табигдаһан байгаа. Байгал шадарай, иимэ ушарай тохёолдохоор бусад газарнуудые шэнжэлэлгээр Москвагай университедэй журналда һонирхолтой статьянууд толилогдодог байна. Энэ университет, дурсагдагша бүлгэмһөө 50 жэл урид эмхидхэгдэһэн юм. Тиимэһээ эрдэм шэнжэлэлгын эхи табиһан эдэ эмхинүүд энэ гай сүйдтэ ушаралтай тэмсэхэ зорилготойгоор, туршалга-шэнжэлэлгын хүдэлмэри ябуулна. Тус выставкэ эмхидхэһэн СССР-эй Ленинэй нэрэмжэтэ библиотекэ энээн тухай хэдэ мянган ном болон статьянуудые олоной үзэмжэдэ табиба.

В. ПОКРОВСКИЙ.

ТОЛИ

ҺАЙН ХҮНЭЙ ТҮЛӨӨ

Һаяхан трамвай соо иимэ нэгэ ушар болоо. Гурбадахи гү, али дүрбэдэхи класста һурадаг үхибүүдэй наһанай дүрбэ—табан хүбүүд шаг-шууяа табилдан һуубад. Трамвай соо арбаад хүн ябаабди. Тэдэнэй шууялдаан бидэнние гайхуулаагүй. Үхибүүдэй хүхилдөөн бүри зохид шэнгеэр үзэгдөө: зон эжэлүүдгүй тэдэнние харан, миһэрэлдэхэ юм. Зүгөөр, байн-байн шэгтэмнай адаглаһан, гайхаһан тэмдэгүүд бии боложо эхилбэ. Юундэб гэхэдэ, хүбүүд билет абанагүй. Нэгэ буудал үнгэрбэ. Хоёрдохидо дүтэлбэбди...

Хүнүүд тэдэнние хараһан зандаа. Зүгөөр нэгэниингшье билет абахыень тэдээндэ һануулнагүй. Иимэ сагай болоод байтар, манһаа холохон, урдашагуур һууһан нэгэ эхэнэр: «Хүбүүд, билет абахаяа яанабта?» — гэбэ. Теэд тэдэ үхибүүд хөөрэлдэһэн, шууялдаһан, хүхилдэһэн зандаа. Зарим нэгэниинь халааһандаа гараа хэбэшье, мүнгэ гарганагүй. «Би таанадта юун гэнэбиб? — гэжэ тэрэ эхэнэр һануулба. — Ямар һургуулиимта»...» Энээхэн һүүлшын үгэнүүд үхибүүдэй һэшхэл хүдэлгэбэ хэбэртэй, буудалай болоходо, трамвайһаа гараад, удаадахиин ерэхые хүлеэн үлэбэд.

«Барһад, үхибүүд...», «Мүнгэгүйнүүд ябаа ааб даа...», «Юрэдөө, үхибүүд болон пенсионернүүдые трамвай, автобусуудта түлөөһэгүйгөөр һуулгадаг болохо байгаа даа...» — гэһэн үгэ андалдаан эхилшэбэ.

Хүбүүдтэ билет абхуулхые оролдогшо эхэнэр трамвайһаа буухадаа, тэндэ үлэгшэдые нэгэ ондоохоноор, тэдэндэ урмаа хухарһан янзатайгаар хараба. Тиихэдэнь бидэ тэрэнэй хойноһоо буужа, суг ябалсабабди.

Танилсахадамнай, тэрэ эхэнэр Улаан-Үдын 19-дэхи дунда һургуулиин эхин классуудай багша Татьяна Петровна Воронова байба. «Иигэжэл бидэ заримдаа үхибүүдэй аашануудта хайша хэрэгээр хандажа, тэдэнние зандан, заабарилангүй, хамаагүйгөөр хандаһаар лэ муу юумэндэ һурганабди, — гэбэ тэрэ. — Тиигээд эдэнэйнгээ ехэнүүд боложо, хулгай хэхэдэ, хулигаан ааша гаргахада гайхалдажа. шоо үзэхэмнай гэмшэлтэй! — гэбэ. «Ямар юумэн танай һанаае интэрнь зобообоб?» — гэжэ асуубабди. «Тэдэ үхибүүдэй билет абахагүйдэнь хүнүүдэй хараад, миин байгшань гайхалтай ааб даа... Гүрэн тэрээхэн хэды мүнгөөр үгырбэ гэжэ һанаагаа зобоногүйб... Харин бүри ехэ гарзада арад зомнай ороно бшуу... Муу, харюусалгагүй ябадалай һуури тэдээхэн үхибүүдтэ—ерээдүйн эрхэтэдтэ энэ мэтэһээ табигдана гэжэ һанаам зобобо. Иимэхэн алхамуудые хэжэ эхилһээр, биледгүйгөөр ябаһаар лэ залуу үетэнэймнай зариман харюусалгагүйгөөр үндыхэ, ниитын журам гуримда хайша хэрэгээр хандадаг хүнүүд болоно ха юм, — гэжэ хэлээд, тэрэ багша саашань иигэжэ мэдүүлбэ, — Тэдэ үхибүүд трамвайн мүнгөөр хангажа шадахагүй түрэлхидтэй бэшэл ёһотой... Халааһануудыень үзөө һаа, хашарһанууд заабол байха... Тэдэнээ гамнана гэжэ магтаһаар гү, али мүнгэндөө нарин гэжэ хүхилдэһөөр, үхибүүд хадаа түлөөһэгүйгөөр ябаг лэ даа гэлдэһээр тэдэнние муу юумэндэ һурганабди.. Ехэнүүдшье болоод ябахадаа, эдэ хүбүүд трамвайда мүнгэ түлэхэеэ мэдэдэггүй хүнүүд болохол даа...»

Иигэжэ хэлэхэдэнь, бидэ баһа нэгэ трамвай соо болоһон ушар һанаандаа оруулбабди. Залуухан хүбүүн басаган хоёр хөөрэлдэжэ байба. Шалгалтын ерэхэдэ, тэдэнэр биледгүй байшабад. Басаганайнь шэг гансата улайгаа. Тэрэ ехэл аягүйрхэнэ даа. Хүн зон булта тэдэнние харашанхай. Теэд хүбүүниинь эмидшье гэнэгүй. «Мартааб», — гэжэ хэлэбэ. Тиигээд халааһанһаа хори мүнгэ гаргажа: «Бутархайшье үгы байна», — гэбэ. Адаглахада, һэшхэлээ зобоһон янзагүй. Трамвай соо ябаашад тэрэнние шоо үзэжэ эхилбэ: «Ямар хүбүүн гээшэб? Оройдоо эшэнэгүйл!» «Би иимэ байдалда ороо һаа, газар доро орошохо һэмби!», «Гурбан мүнгэнэй түлөө зоной урда нюураа улайха».

Тэрэ хүбүүн бараг хүн ябатараа, агшан зуура хүн зонойшье, үелдэг басаганайнгаашье урда гансата доро «унашоо» һэн. Нэрэ түрэеэ сэгнэдэггүй, һэшхэлгүй, харюусалгагүй, үнэншэхын аргагүй хүнэй шэнжэ шанар харуулжархёо ха юм.

Хүнэй һайн, муу талые элирүүлхэдэ, ехэ юумэн балай хэрэгтэйшье бэшэ байна даа.

Тэрээхэн мүнгэ түлэнгүй трамвайгаар гүйлгэлдэгшэ хүбүүдэй түлөө Татьяна Петровна Вороновагай һанаагаа зобоошонь иимэ саанаһаа үндэһэтэй байгаа. Наһажаал багша тэдэнэй ерээдүй хуби заяан тухай, сэбэр һайхан шэнжэ шанартай, ёһотойл совет хүнүүд болохынь түлөө оролдоо.. Теэд энэ эрмэлзэлынь тиихэдэ тэрэ трамвай соо һуугшадта ехэ ойлгогдонгүй гү, али тоогдонгүй үлэшөө һэн. Иигэжэ олониитын ёһо гуримда, совет хүнүүдэй заншалда таагүй ябадал гаргалгада хүнүүдэй хамаагүйгөөр хандадаг ушар айхабтар ехэ хохидол үзүүлнэ гэхэдэ гү, али эгээл үнэтэй гол баялиг — хүниемнай муудхаана, һанал бодолоо доройтохо тээшээ ошоходонь баринагүй гэжэ һанагдаа.

Иихэдээ тэрэ трамвай соо ябагшадай хэниинь һайн хүн болоно гээшэб? Үхибүүдэй алдуу эндүүнүүдые хаража байгаад, тэрэниинь зогсоохые оролдоогүй, тэдэнние тоонгүйгөөр харан һуугшад гү, али трамвай соохидто: «Үлүүдэ дуратай, хамаг юумэндэ оролсохо, бэеэ абаад ябахагүй саашаа»», — гэжэ хэлсүүлһэн Татьяна Петровна гү?

Манай һанахада, энэ багшын жэшээ олоной шэнжэ шанар болохо ёһотой, Арад зомнай хэр угһаа һайн һайхан заншалнуудаар баян. Тэдэнэйнь нэгэн үхибүүдээ, залуу үетэнөө һайнаар хүмүүжүүлхын тула бултанайнгаа хүсэ шадал нэгэдүүлэн элсүүлдэгынь болоно. Бидэ иигэжэ хэлэхэдээ, үхибүүдые гэр бүлөөрөө, хотон айлаараа, бүгэдэ ниитээрээ хүмүүжүүлхэ гээшые мартажа болохогүй байна гэжэ һануулхые хүсэнэбди. Трамвай соо гү, али газаа, үйлсэдэ ябаһан үхибүүд болон залуушуулые хүнэй, минии гэжэ илгажа болохогүй.

Энэ гурим хадаа нэгэниинь бултанайнгаа түлөө, бултадаа нэгэнэйнгээ түлөө гэһэн социалис обществымнай ёһо гуримтай нэгэл үндэһэтэй ха юм.

Тиимэһээ һайн хүнүүдэй түлөө тэмсэхэ гээшэ бүгэдэ ниитын хэрэг байха ёһотой.

Хулгайда бага ехын илгаа гэжэ байдаггүй, тэрэ хулгайл хадаа хулгай гэжэ зон хэлсэдэг. Тэрээндэл, хүнэй ябадалдахи муу аашануудые энэнь ехэ — тиимэ хадань тэрэнние ехээр шоо үзэхэ, энэнь бага — тиимэ хадань тэрэнние тоонгүй орхихо гэжэ илгажа болохогүй, тэрэнние аб адляар, совет һайхан ёһо заншалнуудаймнай һайн һайхан үндэрэй оройһоо сэгнэхэ шухала гэжэ һанагдана.

Д. ЭРДЫНЕЕВ.

ШЭНЭ ШҮЛЭГҮҮД

Жорж ЮБУХАЕВ

УЯНГАТА МҮРНҮҮД

Һүни һанаа алданаш гэжэ
Эжым хэлэнэ оло дахин.
Үни би шамаяа һанажа,
Зүүдэлнэл хаб, дуранайм эхин.
Дуулим сэлмэг агаарта
Хараасгай мэтэ шуумайхадаш,—
Барижа ядаһаар хиидэнэм
Огторгойн үндэрһөө газарта.
Һүни һанаа алданаш гэжэ
Эжым хэлэнэ оло дахин.
Үни би шамаяа һанажа,
Зүүдэлнэл хаб,
дуранайм эхин.

* * *

Сэнгүүхэн огторгой мэтэ
Сэгээн сэсэн бодолтой,
Дулаахан наранай элшэ мэтэ
Эгээл хурса харасатай.
Хатуу шэрүүе илгаруулан
Хэлэжэ-зугаалжа үг...
Халтад гэһэн харгы...
Хаража-сахижа ябах...
Нагаса минии,
Наран т...

* * *

Наранай элшые аса...
Нэгэтэл шамдаа оро... ерэ...
Хабарай ерэһые мэдэ...
Сэсэгтэл задаран, ...угтах...
Дуулим һаруул үдэш...
Дуураһан ододые шэрт...
Дуугай шамаяа һана...
Дуран тухай шэбшэ...
Аман соогоо аалхи...
Амарагаа һанан дабт...
Огторгойн сэнхир дуу...
Түһөөлэн шарайень зура...

Рабдан РАБЖУЕВ

АНГИР ШАРА МЭЖЭЭДЭЙ

Хорёод залуу наһандаа
Хирбээ һахал табинхай.
Хүсэн мундуу хаһандаа
Холшор зангаар ябанхай.
Ажал хэхэнь үхөөнсэр
Архи уухань үгөөнсэр,
Аба, эжын эрхээдэй
Ангир шара Мэжээдэй,
Дээдэ эмхи зургаанда
Дэмы дэмы ядалдаа.
Доогуур бага тушаалда
Дахяад дахяад тулилдаа.
Ажал хэхэнь үхөөнсэр
Архи уухань үгөөнсэр.
Аба, эжын эрхээдэй
Ангир шара Мэжээд...
Даргын ерээд зара...
Дурьбын татаад һугш...
Түрын газарта ури...
Дары шамдаад шогшо...
Ажал хэхэнь үхэн...
Архи уухань үгөөн...
Аба, эжын эрхээдэй
Ангир шара Мэжээ...
Холшор энэ байдал...
Хожом хойно бүдэр...
Харин эртэ байгаанд...
Ханан ойлгыш бэеэр...

«Хада, талын сэсэгүүдэй
Хамар хадхама хангалтай,
Харьяа түргэн голнуудай
Хахиинама хонгёо дуутай
Хабар айлшанай ерэхые
Хамаг амитад хүлеэнэй.
Хайлан саһанай урилхые
Харахаяа ехэл хүсэнэй.
Зүрөө жабартай үбэлнай
Зүүдэн шэнги болоһон
Ингэжэ шаханана хэбэртэй
Наһатай халзан борбилоо.
Хүлеэжэ бү яда, шубуухай,
Хүрэжэ ерэхэл хабар.
Борбилоогой уухаар уһан
Боори дээгүүр урдахал.

П. ЯХНОВЕЦКИИН фото.

БУРЯАДАЙ КАЛЕНДАРЬ

Бумбэрсэг дэлхэйн бүхы гүрэнүүдтэ таби гаран ондо ондоо календарь бии юм. «Мүнөө ямар жэл бэ?» гэһэн асуудалда элдэб янзын харюу үгтэдэг. Жэшээнь, Иранда 1393-дахи жэл мартын 22-һоо эхилһэн гэжэ харюусаха, харин ирагайхид 1393-дахи жэлые апрелиин 22-һоо эхитэй юм гэжэ хэлсэдэг. Тиихэдэ манай эндэ Европын календарь хэрэглэгдэнэ. Тэрэмнай григорианска гэжэ нэрлэгдэнэ. Энэ календариин ёһоор һарын ута 28 хоногһоо 31 хоногтой байдаг. Кварталынь 90—92 үдэртэй. Жэлэй нэгэдэхи хахадынь хоёрдохи хахадһаань 2—3 хоногоор богони байдаг.

Ази түбидэ ажаһуудаг арадуудай, тэрэ тоодо буряад арадай календарь арбан хоёр жэлтэй юм. Тэрэ 12 жэлынь таба дахин һэлгэлдэхэдээ, 60 жэл болоно. Жэшээлхэдэ, 60 жэлэй хугасаада гахай жэл иигэжэ һэлгэлдэнэ: «эреэн гахай жэл, хара гахай жэл, соохор гахай жэл». Бэшэ жэлнүүдынь мүн баһа иигэжэ һэлгэлдэнэ.

«Ямар жэлдэ түрөө һэмши?» гэжэ. үбгэд, хүгшэд заабол асуудаг заншалтай юм. Жэлээ мэдэхэгүй, миил тэдыдэхи жэлдэ түрэһэнөө мэдүүлхэдэш, тэдэнэр жэлнүүдые яаралгүйхэнөөр иигэжэ тооложо ородог: «Хулгана, Үхэр, Бар, Туулай, Луу, Могой, Морин, Хонин, Бишэн, Тахяа, Нохой. Гахай». Арбан хоёрдохи Гахай жэлэй дүүрэхэдэ, баһал нэгэдэхи Хулгана жэл эхилдэг гээшэ.

Буряадай календарьта юһэдэхи жэлые Бишэн жэл гэжэ нэрлэдэг, харин монголнууд энэ жэлые Һармагшан Бишэн жэл гэдэг байна.

Буряад календарь соо баһа нэтэ илгаа бии. Юуб гэхэдэ, Байгал далайһаа баруун-хойшо һуудаг буряад зон шэнэ жэлые Улара һараһаа (сентябрь) эхилнэ гэжэ тоолодог байгаа. Энэниие Сагаан һара —жэлэй эхин гэжэ хэлсэдэг бэлэй. Тиихэдэ Байгал далайһаа зүүн тээшээ һуудаг буряад зон шэнэ жэлые — февральһаа (Сагаан һараһаа) тоолодог байна.

Байгалай хойто бэеын зарим буряад нютагуудаар Буддын шажан мүн баһа нэбтэрһэн гэхэ. Тиихэдэ гансал Алайрай буряадууд шэнэ жэлые Улаан-Зудан (февраль) һараһаа тоолодог байха юм. Харин Боохон, Эхирэд, Баяндай, Нүхэд нютагуудаар шэнэ жэлые эртэ урда сагта хайшан гэжэ тоолодог байгааб, эгээл тиигэжэ Улара һараһаа тоолоно.

Урдань арбан хоёр жэлые дуунда оруулаад, нютаг бүхэндэ онсо өөрынхеэр дууладаг байгаа. Жэшээнь, Байгалай хойто бэеын буряадууд иигэжэ дууладаг байһан гэхэ:

Алтан дэлхэй нютагтай,
Агал зээргэнэ эдиштэй,
Арбан зүгтөө шурган ябадаг
Ама сагаан Хулгана юм даа.

Аргай даргай эбэртэй,
Аса дүрбэн туруутай,
Аажам тайбан алхан ябадаг
Амтан һүтэй үхэр юм даа.

Арын модон нютагтай,
Арбан зургаан араатай,
Амитан бүхэнние айлгадаг
Алаг эреэн Бар юм даа.

Будан, будан буудалтай,
Буурал, һаарал үнгэтэй,
Бурьяма хурдан гүйдэлтэй
Будараа ехэтэй Туулай юм даа.

Агаар тэнгэри нютагтай,
Алтан бүмбэгэ тоглоотой,
Аянгын һомо буулгадаг
Абарга хүсэтэй Луу юм даа.

Уулын энгэр нютагтай,
Ута эреэн бэетэй,
Уулзаһан бүгэдые сошоодог
Уран хэлэтэй Могой юм даа.

Дуутай дүрбэн туруутай,
Дурам хара нюдэтэй,
Түүрэн, түүрэн хатардаг
Турын хүг Морин юм даа.

Дуи сагаан бэетэй,
Дугы сагаан һүүлтэй,
Дуржаганатар маарадаг
Дурасхал ехэтэй Хонин юм даа.

Үндэр модон нютагтай,
Үзэм жэмэс эдиштэй,
Уулзаһан бүгэдые дууряадаг
Үзэмжэ муутай Бишэн юм даа.

Сахир мэлигэн үндэгэтэй,
Шабга улаан нюдэтэй,
Саг сагтаа жэргэдэг
Сагаан алаг Тахяа юм даа.

Хүр хүрхэн дуутай,
Хүрэнгэ зөөри сахигша,
Хүнэй үриин туһамарша
Хүл хурдан Нохой юм даа.

Гайгуун гангар нютагтай,
Гандан дэгээ хамартай,
Газарай хүрьһэ урбуулдаг
Гайхал ехэтэй Гахай юм даа.

Буряад утсаатан хэр утһаа арбан хоёр жэлээ домоглон дуулажа, һайн һайхан ёһо заншалаар дундаршагүй баян байһыемнай үшөө дахин гэршэлнэ бшуу.

С. СКОЛЬЖИКОВА,
СССР-эй Географическа бүлгэмэй гэшүүн.

Нүхэр ёһоной шүүмжэлэл

Гунга ЧИМИТОВ

МЭЛХЭЙ МИНИИ АЛЬГАН ДЭЭР

«Шамай, намай ажал дуудаа,
Шармайн шангаар алхал сугтаа.
Замай захяа абам хэлээ,
Заяан тушаа эжым нэмээ.
Дэлхэй, дэлхэй, дэлхэй, дэлхэй,
Дэлхэй минии альган дээр.
Харай, харай татан дуугаа,
Халуун хабаар абан суугаа.
Алеэ, алеэ алтан нараа,
Агуу дэлхэйм, үгэнэм гараа.
Дэлхэй, дэлхэй, дэлхэй, дэлхэй,
Дэлхэй минии альган дээр».

(Цырен-Дулма Дондокова. «Дэлхэй минии альган дээр» гэжэ дуун).

☆ ☆

Алтан дэлхэй, шамай үргөөд.
Альган дээрээ зондоо хүргөөб.
Ондоо юумы мүнөө түргөөр
Олоод, альган дээрээ һүргөөб.
Мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй,
Мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй минии альган дээр.

Тугаар намай абам дуудаа,
Тулюур муугаар дууем дуулаа.
«Буруу бэшээш!» — абам хэлээ,
«Бушуул заһыш!» — эжым нэмээ.
Мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй,
Мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй минии альган дээр.

Үлгэн дэлхэй — мэлхэй бэшэ-э!
Үргөөб гэжэ дэмы бэшээб...
Тэрэм минии алдуу бэлэй,
Тиигээд мэлхэйе би шэлээб.
Мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй,
Мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй минии альган дээр.

Харайгаагүйб татан дуугаа,
Харяад гэртээ удаан һуутааб.
Алеэ, алеэ ши һабараа,
Абыш, мэлхэйм, үгөөб гараа.
Мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй,
Мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй, мэлхэй минии альган дээр.

Хабар ойротоо.
Харлаа саһан.
Хэды тинбэшье
Хүбшэ соо
Хүнтэрэг саһан
Хүртөөгүй зуһаан,
Хайлахашье үды,
Мүнгэтэн яларна.

П. ЯХНОВЕЦКИИН фото.

УРГАМАЛ ТУХАЙ ТААБАРИНУУД

Нарин үндэр бэетэй,
Наян найман таһагтай,
Таһаг бүридөө үргөөтэй,
Үргөө бүридэнь үндэгэн.
(Тарянай хоолос).

Сагаан тахяа
Ногоон һүүлтэй.
(Мангир).

Улаан басаган
Ногоон хүнжэлтэй.
(Свёкло).

Газар дээрэ
Гэзэгэн,
Газар доро
Ганса хурган.
(Морхооб).

Уулын хажууда
Улаан һубһан.
(Алирһан).

Хадын хажууда
Хара һубһан.
(Хара нэрһэн).

Шэнэ ерэһэн
Шэниисэһээ һайхан,
Айлшаар ерэһэн
Алтан шара басаган.
(Кукуруза).

Баар барса байратай,
Барюулайгаа наринда эшэмхэй.
(Помидор).

ШОГ

„МИНИИ ГҮ, АЛИ..?"

Алтан дэлхэй дээрэ аймшагтай инаг нэгэ бүлэ һуудаг һэн гэхэ. Үбгэниинь ажалша бэрхэ, уран гартай, эрдэм мэргэжэлтэй. Һамганиинь шарайдаашье сэбэр. зүрхэ сэдьхэлээршье баян.

Теэд энэ бүлэ нэгэ дутуутай байгаа. Арбаад жэл соо үхибүүтэй болоогүй.

Жэл, һарануудшье һубарин холодоно. Арбан хоёрдохи жэлдээ һамганиинь хээлитэй болобо. Абынь баярлаһан, хүхиһэниень хэлэхээршье бэшэ ааб даа...

Тэдэнэй гэртэ баяр зугаа зэдэлбэ. Уданшьегүй үхибүүн түрэбэ.

Эсэхэ сусахаяа болишоһон залуу аба һахы һалаг гүйнэ, айлшадаа хүндэлнэ.

Амар һайхан ажаһуухынь түлөө айлшад хүндагануудаа үргэнэ. Хүгжэм зэдэлнэ, дуу дуулалдана. Хүбүүниинь һүни үдэрөөр үндынэ, эжы, абаяа обёорон энеэбхилнэ.

Гэнтэ Самбуугай зүрхые хутагаар хадхаһандал, хорото муухай хоб тараба.

«Ханилжа ябаһан Хандамань курорт ошожо, хүбүүтэй болобо. Самбуугай арга шадалтай һаань, арбаад жэл соо арбаад үхибүүд түрэхэ һэн бэзэ» гэлсэбэ.

Самбуугай зосоо гал түймэр нособо. Хара эреэн могойн хэлэн тархииень эрьюулбэ. Самбуу газар дээрэхи ганса хүбүүгээ тэбэрихэеэшье болибо. Ганса нэгэ элүүр энхэ ябахадаа, хүбүүгээ зүрхэндөө тэбэрин, нюур шарайень болгоомжотойгоор хаража, өөрһөө асуудаг гэлсэнэ: «Намтай адли гү, али бэшэ гү? Минии гү, али?»

Эх, Самбуу... Самбуу... Хара могойн хорондо дайруулбаш, хайрата гансаяа дурыень гутаабаш.

Самбуу мэтэ жүтөөрхүү, хара һанаатай эрэшүүлэй хаа ганса дайралдахада, одоо гайхажа барагшагүйб.

П. ИВАНОВ.

АГЫН УРДАНАЙ ШОГ ДУУНУУД

1. **Хонгорхонуудые байрлуулһан**
   Холбоо гурбан Бүлгэндэ.
   Холшорхонуудые байрлуулһан
   Хотоной гурбан шабжанууд.
   Ардагхануудые байрлуулһан
   Арын гурбан Бүлгэндэ.
   Айлшадые байрлуулһан
   Айлай гурбан шабжангууд.
   (Хотоной хэлэрхүү гурбан басагадые дуулаһан дуун).

2. **Харал һүрэг адуундаш**
   Хазаарлаад унамаар морин үгы.
   Харал дүрбэн хүбүүндэш
   Ханилмаар нэгэн байхалгүй.
   Дүшэн хонгор адуундаш
   Дүрөө даамаар морин үгы.
   Дүрбэн хара хүбүүндэш
   Дүхэрнг хашамаар нэгэн үгы.
   (Үбгэнөө голоһон эхэнэрэй дуулаһан дуун).

3. **Асатай модоной хоорондо**
   Абаахайн шүлһэн татасалдаа.
   Айлшан басагадай хоорондо
   Арабсал ламбагай татасалдаа.
   Холбоо модоной хоорондо
   Хорхойн шүлһэн татасалдаа.
   Холын басагадай хоорондо
   Холшор Арабсал татасалдаа.
   (Хүдөө нютагта ламые дуулаһан дуун).

4. **Ошожол ерэжэл байхаяа**
   Однохоол тэргэтэй бологшол һайб.
   Омолиин таргые эдихээ
   Онондол хадамтай бологшол һайб.
   Талаар ябажал байхаяа,
   Тарантас тэргэтэй бологшол һайб.
   Тарбаганай таргые эдихээ
   Таридал хадамтай бологшол һайб.
   (Дээрэлхүү эхэнэрые байран дуулаһан дуун).

5. **Хүйтэн байна даа, дааранаб даа,**
   Хүгшэн байна даа, голоноб даа.
   Нойтон байна даа, дааранаб даа.
   Наһатай байна даа, голоноб даа.
   Шуургатай байна даа, дааранаб даа,
   Шүлшэгтүй байна даа, голоноб даа.
   (Наһатайшаг хүнэй эрижэ ерэхэдэ, голоһон басаганай дуулаһан дуун).

6. **Мордоһоор соёрходоо яана гээшэб?**
   Морнм тарган гэбэ гээшэ гү?
   Можоёо тулахадаа яаба гээшэб?
   Монгол хулһан гэбэ гээшэ гү?
   Табнһаар табнхадаа яаба гээшэб?
   Табималии тарган гэбэ гээшэ гү?
   Ташаагаа тулахадаа яаба гээшэб?
   Ташуурни хулһан гэбэ гээшэ гү?
   (Биб гэһэн бэерхүү, баян хүнэй хүбүү дуулаһан дуун).

7. **Хамба ламын шабинар аад,**
   Ханилдаг байбал, гоншогсом.
   Һаарамба ламын шабинар аад,
   Һарьһан байбал, гоншогсом.
   Үбгэн ламын шабинар аад,
   Үелдэг байбал, гоншогсом!
   (Дасанай һарьһан һалихай ламанарые дуулаһан дуун).

Б. НАМСАРАЙН суглуулбариһаа.

ПРАВДА БУРЯТИИ

СЭНХИР ЭКРАН

... 15.25 — Телевизор ... шадай асуудалнуудта «... да» газетын полит... шэнжэлэгшэ Ю. А. ... харюусана. 16.10 — ... Шекспир. «Много шу... ничего» — Ленинград... рэнэй академическэ ... Пушкинай нэрэмжэтэ ... рай табиһан зүжэг. 19... «Время» — мэдээсэл... грамма. 19.30 — ... ноор дэлхэйн чемпионат ... гэтэ). Минскһээ дам... 19.50 — «Дальбараа... намартаа тоолодог ю... телевизионно уран һай... фильм түрүүшынхиеэ ... лагдаха (үнгэтэ). 21.0... 21.15 — Забһарлалга ... — Хүнгэн атлетикээр ... хоорондын мүрысөөн ... тэ). СССР—США. 22... Совет эхэнэрнүүдэй ... тедэй пленумдэ хабаада... та зорюулагдаһан ко... Союзуудай Байшангай ... лонно залһаа дам... 23.45 — «Поэзи». 24... «Время» — мэдээсэл... грамма.

«СПОРТЛОТОГОЙ» «СПОРТЛОТО — 2-ой» ТИРАЖ

«Спортлотогой», «Спортлото — 2-ой» февралиин ... да Москвада үнгэргэг... ээлжээтэ тиражай ... иимэ:

«Спортлото»: 1 (...спорт), 3 (акробатика), ... (буер), 11 (велоспорт), ... (самбо), 47 (бүмбэгэтэй ...кей);

«Спортлото—2»: 12 (...най-моторно спорт), ... (уһанай-саныи спорт), ... (волейбол), 28 (стол ... наададаг теннис), 33 (... би), 45 (футбол).

Ээлжээтэ тираж мар... 10-да үнгэргэгдэхэ.

(ТАСС)

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

□ Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР □ Н-02327. Заказ № 0...